YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kuudes jaosto)

8 päivänä heinäkuuta 1999 *

Asiassa C-199/92 P,

Hüls AG, kotipaikka Marl (Saksa), edustajanaan aluksi asianajaja H.-J. Herrmann, Köln, sittemmin asianajaja F. Montag, Köln, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Loesch ja Wolter, 8 rue Zithe,

valittajana,

jota tukee

DSM NV, kotipaikka Heerlen (Alankomaat), edustajanaan asianajaja I. G. F. Cath, Haag, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto L. Dupong, 14 a rue des Bains,

väliintulijana,

jossa valittaja vaatii muutoksenhaussaan Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen (ensimmäisen jaoston) asiassa T-9/89, Hüls vastaan komissio, 10.3.1992 antaman tuomion (Kok. 1992, s. II-499) kumoamista,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

vastapuolena:

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellinen neuvonantaja G. zur Hausen ja oikeudellisen yksikön virkamies B. Jansen, prosessiosoite Luxemburgissa c/o oikeudellisen yksikön virkamies Carlos Gómez de la Cruz, Centre Wagner, Kirchberg,

vastaajana ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja P. J. G. Kapteyn sekä tuomarit G. Hirsch, G. F. Mancini (esittelevä tuomari), J. L. Murray ja H. Ragnemalm,

julkisasiamies: G. Cosmas,

kirjaajat: apulaiskirjaaja H. von Holstein ja johtava hallintovirkamies D. Louterman-Hubeau,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan asianosaisten 12.3.1997 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 15.7.1997 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Hüls AG (jäljempänä Hüls) on yhteisöjen tuomioistuimeen 14.5.1992 toimittamallaan valituksella hakenut muutosta EY:n tuomioistuimen perussäännön 49 artiklan nojalla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-9/89, Hüls vastaan komissio, 10.3.1992 antamaan tuomioon (Kok. 1992, s. II-499; jäljempänä valituksenalainen tuomio).

Tosiseikat ja asian käsittelyn vaiheet yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa

2 Valituksen taustalla olevat tosiseikat, sellaisina kuin ne ilmenevät valituksenalaisesta tuomiosta, ovat seuraavat.

3 Useat Euroopan petrokemianteollisuudessa toimivat yritykset nostivat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa kumoamiskanteen ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 23 päivänä huhtikuuta 1986 tehdystä komission päätöksestä 86/398/ETY (asia IV/31.149 — Polypropeeni; EYVL L 230, s. 1; jäljempänä polypropeenipäätös).

4 Komission tekemien toteamusten mukaan, jotka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tältä osin vahvistanut, ennen vuotta 1977 polypropeenimarkkinoille toimitti tavaraa kymmenen tuottajaa, joista neljällä (Montedison SpA [jäljempänä Monte], Hoechst AG, Imperial Chemical Industries plc [jäljempänä ICI] ja Shell International Chemical Company Ltd [jäljempänä Shell]) oli hallussaan yhteensä 64 prosenttia markkinoista. Kun Monten hallussa olleiden patenttien voimassaoloaika oli päättynyt, markkinoille tuli vuonna 1977 uusia tuottajia,

mikä johti siihen, että tosiasiallinen tuotantokapasiteetti kasvoi huomattavasti ilman, että kysyntä olisi kuitenkaan vastaavasti kasvanut. Tämän seurauksena tuotantokapasiteetin käyttöaste nousi vuoden 1977 60 prosentista vuoden 1983 90 prosenttiin. Kukin kyseisenä ajankohtana yhteisössä toimineista tuottajista myi tuotetta kaikissa tai lähes kaikissa jäsenvaltioissa.

5 Hüls kuuluu vuonna 1977 markkinoille tavaraa toimittaneisiin tuottajiin. Sen osuus Länsi-Euroopan markkinoista oli noin 4,5 ja 6,5 prosentin välillä.

6 Komissio esitti useissa alan yrityksissä samanaikaisesti tehtyjen tutkimusten perusteella useille polypropeenin tuottajille 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus; EYVL 1962, 13, s. 204) 11 artiklan nojalla tietojensaantipyyntöjä. Valituksenalaisen tuomion 6 kohdasta ilmenee, että saatujen tietojen perusteella komissio päätteli, että kyseiset tuottajat olivat vuosien 1977 ja 1983 välisenä aikana rikkoneet EY:n perustamissopimuksen 85 artiklaa (josta on tullut EY 81 artikla) siten, että ne olivat hinta-aloitteilla säännöllisesti vahvistaneet hintatavoitteet ja kehittäneet vuosittaisen myynnin valvontajärjestelmän jakaakseen käytettävissä olevat markkinat sovittujen tonnien tai prosenttimäärien perusteella. Tämä johti siihen, että komissio aloitti asetuksen N:o 17 3 artiklan 1 kohdassa säädetyn menettelyn ja lähetti useille yrityksille, muun muassa Hülsille, kirjalliset väitetiedoksiannot.

7 Menettelyn päätteeksi komissio teki polypropeenipäätöksen, jossa se totesi, että Hüls oli rikkonut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa osallistumalla muiden yritysten kanssa Hülsin osalta tarkemmin määrittelemättömästä ajankohdasta vuosien 1977 ja 1979 välillä ainakin marraskuuhun 1983 saakka

vuoden 1977 puolivälissä aloitettuun sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jolla polypropeeniä yhteismarkkinoille toimittavat tuottajat

— ottivat toisiinsa yhteyttä ja tapasivat toisiaan säännöllisesti (vuoden 1981 alusta lähtien kahdesti kuukaudessa) salaisissa kokouksissa keskustellakseen kauppapolitiikastaan ja tehdäkseen siitä päätöksiä;

— asettivat aika ajoin tuotteelle "tavoite"- (tai vähimmäis)myyntihintoja yhteisön jokaisen jäsenvaltion osalta;

— sopivat erilaisista toimenpiteistä, joilla oli tarkoitus yksinkertaistaa tällaisten tavoitehintojen käyttöönottoa, kuten (lähinnä) väliaikaisista tuotannonrajoituksista, tavarantoimituksia koskevien yksityiskohtaisten tietojen vaihdosta, paikallisten kokousten järjestämisestä ja vuoden 1982 loppupuolelta alkaen seurantajärjestelmästä, jolla oli tarkoitus korottaa hintoja tiettyjen asiakkaiden osalta;

— korottivat samanaikaisesti hintoja edellä mainittujen tavoitteiden täytäntöönpanemiseksi;

— jakoivat markkinat keskenään antamalla kullekin tuottajalle vuosittaisen myyntitavoitteen tai "kiintiön" (vuosina 1979, 1980 ja ainakin osan vuotta 1983) tai koko vuotta koskevan lopullisen sopimuksen puuttuessa vaatimalla tuottajia rajoittamaan kuukausittaisia myyntejään jonkin aikaisemman ajanjakson myynnin mukaisiksi (vuosina 1981 ja 1982) (polypropeenipäätöksen 1 artikla).

8 Tämän jälkeen komissio määräsi kyseiset eri yritykset lopettamaan välittömästi nämä lainvastaisuudet ja pidättymään tulevaisuudessa kaikista sopimuksista tai yhdenmukaistetuista menettelytavoista, joilla voisi olla samanlainen tai samankaltainen tarkoitus tai vaikutus. Komissio määräsi ne lopettamaan myös kaikki yleensä liikesalaisuuden piiriin kuuluvia tietoja koskevat tietojenvaihtojärjestelyt ja huolehtimaan siitä, että kaikkia yleisiä tietoja koskevia tietojenvaihtojärjestelyjä (kuten Fides) hallinnoidaan niin, että sellaisia tietoja, joiden perusteella voidaan yksilöidä useiden määrättyjen tuottajien käyttäytyminen, ei vaihdeta (polypropeenipäätöksen 2 artikla).

9 Hülsille määrättiin 2 750 000 ecun eli 5 898 447,50 Saksan markan (DEM) suuruinen sakko (polypropeenipäätöksen 3 artikla).

10 Hüls nosti 2.8.1986 tästä päätöksestä kumoamiskanteen yhteisöjen tuomioistuimessa, joka siirsi 15.11.1989 antamallaan määräyksellä asian Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen perustamisesta 24 päivänä lokakuuta 1988 tehdyn neuvoston päätöksen 88/591/EHTY, ETY, Euratom (EYVL L 319, s. 1) nojalla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen käsiteltäväksi.

11 Hüls vaati ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa polypropeenipäätöksen kumoamista, toissijaisesti sille määrätyn sakon määrän alentamista ja joka tapauksessa komission velvoittamista korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

12 Komissio vaati kanteen hylkäämistä ja kantajan velvoittamista korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

13 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 4.3.1992 jättämällään kirjeellä Hüls pyysi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta lykkäämään tuomion julistamispäivää, aloittamaan uudelleen suullisen käsittelyn sekä määräämään asian selvittämistoimista ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen

työjärjestyksen 62, 64, 65 ja 66 artiklan mukaisesti seurauksena komission asioiden T-79/89, T-84/89—T-86/89, T-89/89, T-91/89, T-92/89, T-94/89, T-96/89, T-98/89, T-102/89 ja T-104/89, BASF ym. vastaan komissio (tuomio 27.2.1992, Kok. 1992, s. II-315; jäljempänä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen PVC-tapauksissa antama tuomio) käsittelyssä esittämistä lausunnoista.

Valituksenalainen tuomio

Kilpailusääntöjen rikkomisen osoittaminen — Tosiseikaston määrittäminen

Säännöllisesti järjestettyjen kokousten järjestelmä

14 Polypropeenin tuottajien vuodesta 1977 vuoden 1978 loppuun tai vuoden 1979 alkuun jatkuneen säännöllisesti järjestettyjen kokousten järjestelmän osalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi aluksi tuomion 96 kohdassa, että ainoa komission esittämä näyttö sen osoittamiseksi, että Hüls oli osallistunut näihin kokouksiin kyseisenä ajanjaksona, oli ICI:n vastaus tietojensaantipyyntöön. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 97 kohdassa, että siltä osin kuin Hülsiä pidettiin tässä vastauksessa kyseisten kokousten säännöllisenä osallistujana, siinä viitattiin nimenomaisesti sen osallistumiseen "johtajien" ja "asiantuntijoiden" kokouksiin täsmentämättä, mistä lähtien. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi tämän ICI:n tietojensaantipyyntöön antaman vastauksen perusteella 99 kohdassa, että näitä kokouksia oli pidetty vuoden 1978 lopusta tai vuoden 1979 alusta lähtien ja että ICI:n vastauksen kohdat, joihin komissio vetosi väittääkseen, että Hüls olisi osallistunut kokouksiin vuoden 1977 joulukuusta, eivät koskeneet näitä kokouksia, vaan satunnaisia kokouksia. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätteli tästä 102 kohdassa, että komissio ei voinut esittää mitään sellaista, jonka perusteella Hülsin voitaisiin

osoittaa osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen vuoden 1978 loppua tai vuoden 1979 alkua, ja että komissio ei siis ollut esittänyt tästä osallistumisesta riittävää selvitystä.

15 Vuoden 1978 lopusta tai vuoden 1979 alusta marraskuuhun 1983 jatkuneen ajanjakson osalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 114 kohdassa, että ICI:n tietojensaantipyyntöön antamassa vastauksessa Hülsiä pidettiin kahdesta muusta tuottajasta poiketen "johtajien" ja "asiantuntijoiden" kokousten ajallisesti rajoittamattomana ja säännöllisenä osallistujana. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tulkitsi tätä vastausta siten, että Hüls oli osallistunut näihin kokouksiin "johtajien" ja "asiantuntijoiden" kokousten järjestelmän alusta alkaen eli vuoden 1978 lopusta tai vuoden 1979 alusta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toi esiin 115 kohdassa, että kyseisen ICI:n vastauksen vahvisti se, että Hülsin nimi mainittiin ICI:stä, Atochem SA:sta ja SA Hercules Chemicals NV:sta löytyneissä eri taulukoissa sen myyntilukujen vieressä, vaikka näitä taulukoita ei olisi voitu laatia Fides-tietojenvaihtojärjestelmän perusteella, ja että vastauksessaan tietojensaantipyyntöön ICI oli esittänyt yhden taulukon osalta, että "lähteen, josta taulukon todelliset luvut ovat peräisin, täytyy olla itse tuottajat". Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi näiden seikkojen lisäksi 116 kohdassa, että Hülsin vastaus tietojensaantipyyntöön oli epätäydellinen, koska se ei ollut maininnut eräästä pöytäkirjasta ilmenevää osallistumistaan vuonna 1981 pidettyyn kokoukseen. Lisäksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 117 kohdassa, että Hüls oli myöntänyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa osallistuneensa kokouksiin säännöllisesti vuosina 1982 ja 1983, vaikka vastauksessaan tietojensaantipyyntöön se vakuutti, ettei se ollut osallistunut kokouksiin ennen 1982 jälkimmäistä puoliskoa.

16 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätteli tästä 118 kohdassa, että komissiolla oli oikeus katsoa, että Hüls oli osallistunut säännöllisesti kausittain järjestettyihin polypropeenin tuottajien kokouksiin jo vuoden 1978 lopusta tai vuoden 1979 alusta syyskuun 1983 loppuun asti. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi 119 kohdassa, että komissio oli voinut perustellusti katsoa ICI:n tietojensaantipyyntöön antamassa vastauksessa esittämien seikkojen perusteella, jotka oli vahvistettu useilla kokouspöytäkirjoilla, että näiden kokousten tarkoituksena oli muun muassa vahvistaa hintatavoitteet ja myyntimäärät. Valituksenalaisen tuomion 121 kohdan mukaan komissio saattoi niin ikään perustellusti päätellä "johtajien" ja "asiantuntijoiden" kokousten kausiluonteisuutta koskevasta ICI:n vastauksesta sekä kokousten luonteesta ja tarkoituksesta, että ne olivat osa säännöllisesti järjestettyjen kokousten järjestelmää.

17 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi lisäksi 122—125 kohdassa, että Hülsin väitteitä, joilla se pyrki osoittamaan, ettei sen osallistuminen kokouksiin ollut moitittavaa, ei voitu hyväksyä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan ei voitu hyväksyä myöskään väitettä, jonka mukaan Hüls ei olisi pienenä tuottajana voinut jäädä kokousten ulkopuolelle, koska se olisi voinut ilmoittaa kokouksista komissiolle ja pyytää sitä lopettamaan ne. Sama koski Hülsin strategiaa, jossa se luopui perustuotteista keskittyäkseen erityistuotteisiin, mikä Hülsin mukaan johti sen ja muiden tuottajien väliseen intressiristiriitaan, koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi myyntimääristä käytyjen keskustelujen koskeneen myös erityistuotteita. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi Hülsin antamiksi väitetyistä harhaanjohtavista tiedoista ja peitellyistä varauksista, että Hüls antoi kilpailijoilleen vähintäänkin vaikutelman siitä, että sillä oli kokouksiin osallistuessaan sama näkemys kuin kilpailijoillakin.

18 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätteli tästä 126 kohdassa, että Hülsin oli esitettävä selvitystä siitä, ettei sen osallistumisella kokouksiin ollut kilpailua rajoittavaa tarkoitusta, osoittamalla, että se olisi ilmoittanut kilpailijoilleen, että sillä oli kokouksiin osallistuessaan niihin nähden eri näkemys. Tältä osin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toi 127 kohdassa esiin, että Hülsin väitteitä, jotka perustuivat sen markkinakäyttäytymiseen, ei voitu pitää todisteina, joilla voitaisiin osoittaa, ettei Hülsillä ollut kilpailua rajoittavaa tarkoitusta. Vaikka oletettaisiin, että Hülsin kilpailijat olisivat tienneet, että sen markkinakäyttäytyminen olisi riippumaton kokousten sisällöstä, pelkästään se, että Hüls vaihtoi niiden kanssa liikesalaisuuden piiriin kuuluvia tietoja, riitti osoittamaan, että Hülsillä oli kilpailua rajoittava tarkoitus.

19 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätteli tästä 129 kohdassa, että komissio oli riittävässä määrin näyttänyt toteen, että Hüls oli osallistunut säännöllisesti kausittain järjestettyihin tuottajien kokouksiin vuoden 1978 lopun tai vuoden 1979 alun ja syyskuun 1983 välillä, että näiden kokousten tarkoituksena oli muun muassa hintatavoitteiden ja myyntimäärien vahvistaminen ja että ne olivat osa tiettyä järjestelmää.

Hinta-aloitteet

20 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 167 kohdassa, että polypropeenin tuottajien säännöllisesti järjestetyistä kokouksista pidetyt pöytäkirjat osoittivat, että näihin kokouksiin osallistuneet olivat sopineet kokouksissa polypropeenipäätöksessä mainituista hinta-aloitteista. Tuomion 168 kohdan mukaan, koska Hülsin oli riittävän selvästi näytetty osallistuneen näihin kokouksiin, Hüls ei voinut väittää, ettei se olisi hyväksynyt kokouksissa päätettyjä, järjestettyjä ja valvottuja hinta-aloitteita esittämättä todisteita tämän väitteensä tueksi. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi 170 kohdassa, että Hülsin väitteitä, joiden mukaan se ei olisi ottanut kokousten lopputulosta huomioon määrittäessään markkinakäyttäytymistään hintojen osalta, ei voitu pitää näyttönä, joka vahvistaisi väitteen, jonka mukaan Hüls ei olisi hyväksynyt kokouksissa sovittuja hinta-aloitteita, vaan ne osoittavat korkeintaan, ettei Hüls ollut pannut kokousten lopputulosta täytäntöön. Tuomion 171 kohdan mukaan tuottajat olivat itse pitäneet kokoustensa lopputuloksia myönteisinä siitä huolimatta, että todellisuudessa asetettujen hintojen ja tavoitehintojen välillä oli huomattavia eroja.

21 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi 172 kohdassa, että Hüls oli joka tapauksessa pannut kokousten lopputuloksen todellisuudessa täytäntöön väittämäänsä paremmin ainakin vuoden 1982 jälkeen, mistä lähtien komissio saattoi esittää Hülsiltä peräisin olevia hintoja koskevia ohjeita, jotka vastasivat kokouksissa määriteltyjä ja muiden tuottajien ilmoittamia hintatavoitteita. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toi 173 kohdassa esiin Hülsin hintoja koskevien ohjeiden täysin yrityksen sisäisen luonteen osalta, että vaikka nämä ohjeet olivat yrityksen sisäisiä siltä osin kuin ne oli lähetetty pääkonttorista myyntitoimistoihin, ne oli lähetetty sinne täytäntöönpanoa varten, ja siten niiden tarkoituksena oli tuottaa ulkoisia vaikutuksia. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi lisäksi 174 kohdassa, että komissio oli perustellusti päätellyt ICI:n tietojensaantipyyntöön antamasta vastauksesta, että aloitteet olivat osa hintatavoitteiden vahvistamista koskevaa järjestelmää, joka pysyi voimassa jopa silloin, kun tuottajien väliset keskustelut eivät johtaneet täsmällisen tavoitteen vahvistamiseen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi vielä 175 kohdassa, että vaikka viimeisin tuottajien kokous, josta komissio oli kyennyt esittämään selvitystä, oli pidetty 29.9.1983, eri tuottajat olivat lähettäneet 20.9.1983 ja 25.10.1983 välisenä aikana yhdenmukaisia hintoja koskevia ohjeita, minkä vuoksi komissio oli perustellusti voinut katsoa, että näiden tuottajien kokousten vaikutukset jatkuivat marraskuuhun 1983 asti.

22 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi 177 kohdassa, että komissio oli näyttänyt riittävällä tavalla toteen, että Hüls kuului niihin tuottajiin, joiden välillä oli päästy yhteisymmärrykseen polypropeenipäätöksessä mainituista hinta-aloitteista, että hinta-aloitteet olivat osa järjestelmää ja että niillä oli vaikutuksia marraskuuhun 1983 asti.

Toimenpiteet, joilla pyrittiin helpottamaan hinta-aloitteiden täytäntöönpanoa

23 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi 189 kohdassa, että polypropeenipäätöstä oli tulkittava siten, että siinä katsottiin kunkin tuottajan eri ajankohtina kokousten aikana hyväksyneen muiden tuottajien kanssa toimenpiteet, joilla pyrittiin luomaan suotuisat edellytykset hinnankorotukselle, muun muassa vähentämällä keinotekoisesti polypropeenin tarjontaa, ja joiden täytäntöönpano jaettiin yhteisestä sopimuksesta eri tuottajien kesken niiden erityisen tilanteen perusteella. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 190 kohdassa, että Hüls oli osallistumalla kokouksiin, joissa näistä toimenpiteistä sovittiin, hyväksynyt ne, koska se ei ollut esittänyt mitään selvitystä päinvastaisesta.

24 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 191 kohdassa "account leadership" -järjestelmän osalta, että Hüls oli osallistunut neljään kokoukseen, joiden aikana tuottajat keskustelivat tästä järjestelmästä, ja että näiden kokousten pöytäkirjoista ilmeni Hülsin toimittaneen kokousten aikana joitakin asiakastietojaan. Tuomion 192 kohdan mukaan järjestelmän täytäntöönpanosta olivat selvityksenä 3.5.1983 pidetyn kokouksen pöytäkirja sekä ICI:n vastaus tietojensaantipyyntöön. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomautti 193—196 kohdassa, että Hülsin väitteet vuosina 1982 ja 1983 tapahtuneista huomattavista asiakkaiden siirtymisistä, siitä, että Hülsin nimi oli suluissa 2.12.1982 pidetyn kokouksen pöytäkirjaan liitetyssä taulukossa, ja tämän taulukon ja 2.9.1982 pidetyn kokouksen pöytäkirjaan liitetyn taulukon välisistä eroista eivät muuttaneet tätä toteamusta.

25 Lisäksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 197 kohdassa, että Hüls oli tietojensaantipyyntöön antamassaan vastauksessa myöntänyt osallistuneensa Tanskassa paikallisiin kokouksiin, joiden tarkoituksena oli, kuten 2.11.1982 pidetyn kokouksen pöytäkirja osoittaa, varmistaa sovittujen toimenpiteiden soveltaminen paikallistasolla. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi 198 kohdassa, että 2.2.1982 pidetyn kokouksen pöytäkirja ja ICI:n tietojensaantipyyntöön antama vastaus osoittivat kiistatta, että tietyt tuottajat, muun muassa saksalaiset, olivat painostaneet vastahakoisia tuottajia.

26 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätteli tästä 199 kohdassa, että komissio oli esittänyt riittävää selvitystä siitä, että Hüls kuului niihin polypropeenin tuottajiin, joiden välillä oli päästy yhteisymmärrykseen toimenpiteistä, joilla pyrittiin helpottamaan polypropeenipäätöksessä mainittujen hinta-aloitteiden täytäntöönpanoa.

Myyntitavoitteet ja kiintiöt

27 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomautti aluksi 231 kohdassa, että Hüls oli osallistunut säännöllisesti vuoden 1978 lopusta tai vuoden 1979 alusta polypropeenin tuottajien säännöllisesti järjestettyihin kokouksiin, joiden aikana keskusteltiin eri tuottajien myyntimääristä ja vaihdettiin tältä osin tietoja. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toi 232 kohdassa esiin, että kokouksiin osallistumisen lisäksi Hülsin nimi mainittiin polypropeenin tuottajilta löytyneissä taulukoissa, joiden sisällöstä ilmeni selvästi, että ne oli tarkoitettu myyntimääriä koskevien tavoitteiden määrittämiseen. Komissiolla oli siis perusteltu syy katsoa, että näiden taulukoiden, jotka oli täytynyt laatia tuottajilta peräisin olevien tietojen eikä Fides-järjestelmän tilastojen perusteella, sisältö oli saatu Hülsiä koskevilta osin tältä itseltään kokousten yhteydessä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 233 kohdassa, että vuosia 1979 ja 1980 koskevissa taulukoissa käytetyn terminologian perusteella voitiin päätellä, että tuottajien välillä oli päästy yhteisymmärrykseen.

28 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 234 ja 235 kohdassa erityisesti vuoden 1979 osalta, että 26. ja 27.9.1979 pidetyn kokouksen pöytäkirja sekä ICI:n tiloista saatu "Producer's Sales to West Europe" -taulukko osoittavat vääräksi Hülsin väitteen, jonka mukaan vuotta 1979 varten ei ollut kiintiöjärjestelmää.

29 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 236—239 kohdassa, että koko vuotta 1980 koskevien myyntimäärien tavoitteiden vahvistaminen ilmeni 26.2.1980 päivätystä Atochem SA:sta löydetystä taulukosta sekä tammikuussa 1981 pidettyjen kokousten pöytäkirjoista; tältä osin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toi esiin, että vaikka näistä kahdesta lähteestä peräisin olevat luvut poikkesivat toisistaan, se johtui siitä, että tuottajien ennusteita oli täytynyt tarkistaa alaspäin; ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että sillä, että Hülsille osoitetut "tavoitteet" olivat samoja vuosia 1980 ja 1981 koskevissa eri taulukoissa, ei ollut merkitystä, ja että 26.2.1980 päivätyssä taulukossa oleva maininta "to be rechecked" ei asettanut yhteisymmärryksen olemassaoloa kyseenalaiseksi, vaan osoitti, että kyseisenä ajankohtana oli vielä tehtävä tarkistuksia; ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi lisäksi, että tammikuussa 1981 pidettyjen kokousten pöytäkirjan mukaan Hüls oli toimittanut vuoden 1980 myyntilukunsa verratakseen niitä vuoden 1980 osalta määritettyihin ja hyväksyttyihin myyntimääriin.

30 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toi esiin 240—245 kohdassa, että tuottajien oli väitetty vuonna 1981 osallistuneen neuvotteluihin, joissa oli tarkoitus sopia kiintiöistä, ilmoittaneen "pyrkimyksistään", sopineen väliaikaisena toimenpiteenä alentavansa kuukausittaista myyntiään helmi- ja maaliskuussa 1/12:aan vuoden 1980 osalta sovitusta 85 prosentin "tavoitteesta", osoittaneen jokaiselle loppuvuodeksi teoriassa edellisen vuoden kiintiön, ilmoittaneen joka kuukausi kokouksissa toteutuneen myynnin ja lisäksi tarkistaneen, vastasiko toteutunut myynti teoriassa määrättyä kiintiötä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan kyseisten neuvottelujen olemassaolo ja "pyrkimysten" ilmoittaminen oli selvitetty erilaisilla todisteilla, kuten taulukoilla ja ICI:n sisäisellä muistiolla; väliaikaisten toimenpiteiden toteuttaminen helmi- ja maaliskuussa 1981 ilmeni tammikuussa 1981 pidettyjen kokousten pöytäkirjoista; sen, että tuottajat osoittivat itselleen loppuvuodeksi teoriassa edellisen vuoden kiintiön ja valvoivat kiintiön noudattamista vaihtamalla keskenään kuukausittain myyntilukunsa, osoittivat 20.12.1981 päivätty taulukko, ICI:stä löytynyt päiväämätön taulukko, jonka otsikkona oli "Scarti per società", ja niin ikään ICI:stä löytynyt päiväämätön taulukko; Hülsin osallistuminen näihin eri toimintoihin

ilmeni siitä, että se osallistui kokouksiin, joissa nämä toimet toteutettiin, ja siitä, että sen nimi mainittiin edellä mainituissa eri asiakirjoissa.

31 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 246—249 kohdassa, että tuottajien väitettiin vuonna 1982 osallistuneen neuvotteluihin, joissa oli tarkoitus sopia kiintiöistä, ilmoittaneen myyntimääriä koskevista "pyrkimyksistään", lopullisen sopimuksen puuttuessa ilmoittaneen ensimmäisen vuosipuoliskon aikana kuukausittaiset myyntilukunsa vertaamalla niitä edellisenä vuonna toteutuneeseen prosenttimäärään ja jälkimmäisen vuosipuoliskon aikana yrittäneen rajoittaa kuukausittaista myyntiään vuoden ensimmäisen puoliskon aikana toteutuneeseen prosenttiosuuteen kokonaismarkkinoista. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan kyseisten neuvottelujen olemassaolo ja "pyrkimysten" ilmoittaminen oli näytetty toteen asiakirjalla, jonka otsikkona oli "Scheme for discussions 'quota system 1982'", ICI:n muistiolla, jonka otsikkona oli "Polypropylene 1982, Guidelines", 17.2.1982 päivätyllä taulukolla ja italiaksi laaditulla taulukolla, jossa oli monitahoinen ehdotus; ensimmäisen vuosipuoliskon osalta toteutetut toimenpiteet oli näytetty toteen 13.5.1982 pidetyn kokouksen pöytäkirjalla; näiden toimenpiteiden täytäntöönpanosta olivat osoituksena 9.6., 20. ja 21.7. ja 20.8.1982 pidettyjen kokousten pöytäkirjat; jälkimmäisen vuosipuoliskon osalta toteutetut toimenpiteet oli näytetty toteen 6.10.1982 pidetyn kokouksen pöytäkirjalla, ja niiden voimassapitäminen oli vahvistettu 2.12.1982 pidetyn kokouksen pöytäkirjalla ilman, että joulukuussa 1982 laadittu ICI:n sisäinen muistio voisi tehdä tätä toteamusta tyhjäksi.

32 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi lisäksi 250 kohdassa, että komissio oli vuosien 1981 ja 1982 osalta perustellusti päätellyt keskinäisestä valvonnasta säännöllisesti järjestettyjen kokousten aikana ja järjestelmästä, jossa kuukausittaista myyntiä rajoitettiin aikaisemman ajanjakson perusteella, että kokousten osallistujat olivat saaneet tämän järjestelmän aikaan.

33 Vuoden 1983 osalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 251—256 kohdassa, että komission esittämistä asiakirjoista ilmeni, että vuoden 1982 lopussa ja vuoden 1983 alussa polypropeenin tuottajat olivat keskustelleet vuotta 1983 koskevasta kiintiöjärjestelmästä, että Hüls oli osallistunut kokouksiin, joissa nämä keskustelut oli käyty, että Hüls oli tässä yhteydessä antanut myyntiään koskevia tietoja ja että 2.12.1982 pidetyn kokouksen pöytäkirjan liitteenä olevassa taulukossa 2 Hülsin nimen kohdalla olevan kiintiön vieressä oli

maininta "hyväksyttävä", minkä perusteella Hüls oli osallistunut neuvotteluihin, joita oli käyty vuodeksi 1983 sovittavan kiintiöjärjestelmän aikaansaamiseksi. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan komissio oli perustellusti päätellyt 1.6.1983 pidetyn kokouksen pöytäkirjasta sekä 17.3.1983 pidetyn Shellin konsernin sisäisen kokouksen pöytäkirjasta, jotka oli vahvistettu kahdella muulla asiakirjalla, joissa mainittiin Shellin markkinaosuutena 11 prosenttia, että nämä neuvottelut olivat johtaneet tällaisen järjestelmän perustamiseen aluksi varsin erilaisista kannoista huolimatta.

34 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi 257—260 kohdassa, että Hülsin markkinoiden kehittymistä koskevalla väitteellä ei ollut merkitystä, koska päätöksessä väitettiin tuottajien ainoastaan sopineen kiintiöistä eikä siinä väitetty, että ne olisivat noudattaneet niitä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomautti, että eri tuottajien myyntilukujen vertailu niille osoitettuihin myyntimäärien tavoitteisiin ja se, että tuottajat ilmoittivat myyntilukunsa määrättyinä ajanjaksoina, osoittivat Hülsin väitteistä poiketen, että kiintiöjärjestelmä ei koskenut ainoastaan peruslaatuja, vaan kaikkia polypropeenin laatuja. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi lisäksi, että myyntimäärien rajoittamistoimenpiteiden samanlaisen tavoitteen vuoksi — nimittäin ylitarjonnan hintoihin aiheuttaman paineen vähentämiseksi — komissio oli voinut perustellusti päätellä, että toimenpiteet olivat osa kiintiöjärjestelmää.

35 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätteli tästä 261 kohdassa, että komissio oli esittänyt riittävää selvitystä siitä, että Hüls kuului niihin tuottajiin, joiden välillä oli päästy polypropeenipäätöksessä mainittuun yhteisymmärrykseen, joka oli osa kiintiöjärjestelmää, vuosia 1979 ja 1980 ja vuoden 1983 ensimmäistä puoliskoa koskevista myyntimäärien tavoitteista sekä vuosien 1981 ja 1982 kuukausittaisten myyntien rajoittamisesta aikaisemman ajanjakson perusteella.

Sakko

36 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 353 kohdassa, että sen rikkomisen toteamista koskevista arvioinneista seurasi, että komissio oli määritellyt aivan oikein kantajan aseman vuoden 1978 lopusta tai vuoden 1979 alusta jatkuneessa kilpailusääntöjen rikkomisessa ja että komissio oli siis perustellusti laskenut Hülsille määrättävän sakon tämän aseman perusteella.

37 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 361 kohdassa, että määrittäessään Hülsille asetettavan sakon suuruutta komissio oli yhtäältä määritellyt kriteerit polypropeenipäätöksen adressaatteina oleville yrityksille asetettavien sakkojen yleisen tason vahvistamiseksi (päätöksen 108 kohta) ja toisaalta määritellyt kriteerit, jotta kullekin näistä yrityksistä määrätyt sakot vahvistettaisiin tasapuolisesti (päätöksen 109 kohta).

38 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi 381 kohdassa, että Hülsille asetettu sakko oli oikeassa suhteessa sen yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuteen, johon sen todettiin syyllistyneen, mutta sakon määrää oli alennettava rikkomisen lyhyen keston perusteella.

Suullisen käsittelyn uudelleen aloittamista koskeva vaatimus

39 Käsitellessään tuomion 382 kohdassa mainittua suullisen käsittelyn uudelleen aloittamista koskevaa vaatimusta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi 383 kohdassa, kuultuaan uudelleen julkisasiamiestä, ettei ollut syytä määrätä työjärjestyksen 62 artiklan mukaisesti suullista käsittelyä aloitettavaksi uudelleen eikä määrätä Hülsin pyytämistä selvittämistoimista.

40 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi tuomion 384 kohdassa seuraavaa:

"On aluksi todettava, ettei edellä mainittu 27.2.1992 annettu tuomio voi sellaisenaan olla suullisen käsittelyn uudelleen aloittamisen perusteena nyt käsiteltävässä asiassa. Lisäksi toisin kuin perusteluissa, jotka kantaja oli esittänyt PVC-tapausten yhteydessä (ks. 27.2.1992 annetun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion 13 kohta), nyt käsiteltävän asian kantaja ei ole suullisen käsittelyn päättymiseen mennessä väittänyt tai edes vihjannut, että riidanalainen päätös olisi mitätön väitettyjen virheiden vuoksi. On siis pohdittava, onko kantaja perustellut riittävästi sitä, miksi nyt käsiteltävässä asiassa toisin kuin PVC-tapauksissa ei ole aikaisemmin vedottu väitettyihin virheisiin, joiden joka tapauksessa oli täytynyt tapahtua ennen kanteen nostamista. Vaikka yhteisöjen tuomioistuinten on ETY:n perustamissopimuksen 173 artiklan toiseen kohtaan perustuvaa kumoamiskannetta tutkiessaan tutkittava viran puolesta, onko riidanalainen päätös mahdollisesti mitätön, se ei kuitenkaan merkitse sitä, että joka kerta tutkittaessa ETY:n perustamissopimuksen 173 artiklan toiseen kohtaan perustuvaa kannetta olisi viran puolesta ryhdyttävä selvityksiin riidanalaisen päätöksen mahdollisen mitättömyyden toteamiseksi. Tuomioistuimen on tutkittava tämä kysymys viran puolesta vain siltä osin kuin asianosaiset esittävät riittävää selvitystä, jonka perusteella voidaan epäillä riidanalaisen päätöksen olevan mitätön. Tässä tapauksessa kantajan esittämissä perusteluissa ei ole esitetty riittävää selvitystä siitä, että päätös saattaisi olla mitätön. Kantaja on kirjelmänsä I kohdan 2 alakohdassa vedonnut komission työjärjestyksessä määrättyjä kieliä koskevista järjestelyistä annettujen määräysten rikkomiseen. Sellainen rikkominen ei kuitenkaan voi aiheuttaa riidanalaisen päätöksen mitättömyyttä vaan ainoastaan sen kumoamisen — jos siihen on vedottu ajoissa. Kantaja on lisäksi kirjelmänsä I kohdan 3 alakohdassa väittänyt, että PVC-tapausten yhteydessä vallinneiden olosuhteiden perusteella on tosiasiallisia perusteita olettaa, että komissio myös muutti polypropeenipäätöksiään jälkikäteen olematta siihen toimivaltainen. Kantaja ei ole kuitenkaan selittänyt, miksi komissio olisi muuttanut päätöstä jälkikäteen vuonna 1986 eli tavanomaisessa tilanteessa, joka eroaa merkittävästi ns. PVC-tapauksiin liittyvistä erityisistä olosuhteista, jotka johtuivat siitä, että komission toimikausi oli päättymässä tammikuussa 1989. Pelkkä viittaus 'tietämättömyyteen tehdystä virheestä' ei ole tältä osin riittävä. Kantajan tämän osalta esittämä yleisluonteinen olettamus ei ole riittävä peruste asian selvittämistoimien määräämiseksi suullisen käsittelyn uudelleen aloittamisen jälkeen."

41 Tuomion 385 kohta kuuluu seuraavasti:

"Lopuksi kantajan kirjelmänsä I kohdan 1 alakohdassa esittämiä väitteitä on tulkittava siten, että siinä väitetään komission edustajien PVC-tapausten yhteydessä antamien lausuntojen perusteella, ettei riidanalaisen päätöksen alkuperäiskappaletta, joka olisi saatettu todistusvoimaiseksi komission puheenjohtajan ja pääsihteerin allekirjoituksilla, ole olemassa. Vaikka tällainen väitetty virhe olisi tehty, se ei kuitenkaan sellaisenaan aiheuttaisi riidanalaisen päätöksen mitättömyyttä. Toisin kuin edellä useaan kertaan mainituissa ns. PVC-tapauksissa, nyt käsiteltävässä asiassa kantaja ei näet ole esittänyt mitään konkreettista selvitystä, jonka perusteella voitaisiin olettaa, että periaatetta, jonka mukaan tehtyä päätöstä ei voida muuttaa, olisi loukattu riidanalaisen päätöksen tekemisen jälkeen ja että se näin ollen olisi kantajan eduksi menettänyt siihen ensi arviolta liittyvän laillisuusolettaman. Tällaisessa tapauksessa pelkästään se seikka, että asianmukaisesti todistusvoimaiseksi saatettu alkuperäiskappale puuttuu, ei sellaisenaan aiheuta riidanalaisen päätöksen mitättömyyttä. Näin ollen ei ollut tarpeen aloittaa suullista käsittelyä uudelleen tälläkään perusteella uusien asian selvittämistoimien määräämiseksi. Koska kantajan väitteet eivät voisi olla tuomion purkamista koskevan hakemuksen perusteina, ei ollut tarpeen hyväksyä suullisen käsittelyn uudelleen aloittamista koskevaa kantajan vaatimusta."

42 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumosi polypropeenipäätöksen 1 artiklan seitsemännen alakohdan siltä osin kuin siinä todettiin Hülsin osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen tarkemmin määrittelemättömästä ajankohdasta vuosien 1977 ja 1979 välillä, eikä vuoden 1978 lopusta tai vuoden 1979 alusta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin alensi kantajalle päätöksen 3 artiklassa asetetun sakon määrää ja vahvisti sen suuruudeksi 2 337 500 ecua eli 5 013 680,38 DEM. Kanne hylättiin muilta osin ja Hüls velvoitettiin vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja korvaamaan puolet komission oikeudenkäyntikuluista, ja komissio vastasi puolesta omista oikeudenkäyntikuluistaan.

Valitus

43 Hüls vaatii valituksessaan, että yhteisöjen tuomioistuin

— kumoaa valituksenalaisen tuomion ja toteaa polypropeenipäätöksen mitättömäksi;

— tai toissijaisesti kumoaa valituksenalaisen tuomion ja kumoaa polypropeenipäätöksen kokonaisuudessaan;

— tai ainakin kumoaa valituksenalaisen tuomion ja polypropeenipäätöksen siltä osin kuin polypropeenipäätös on pidetty voimassa, sakon määräksi vahvistettu 2 337 500 ecua ja Hüls velvoitettu korvaamaan oikeudenkäyntikulut, ja ratkaisee asian Hülsin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa esittämien vaatimusten mukaisesti;

— taikka ainakin palauttaa asian ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen;

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

44 Hüls pyytää yhteisöjen tuomioistuinta velvoittamaan turvaamistoimena komission esittämään alkuperäisen tai oikeaksi todistetun jäljennöksen todennäköisesti 23.4.1986 pidetyn sen komission kokouksen pöytäkirjasta, jonka aikana polypropeenipäätös tehtiin komission työjärjestyksen 12 artiklan mukaisesti, esittämään polypropeenipäätöksen päätöstekstin niillä kielillä, joilla komission jäsenten kollegio teki päätöksen, ja ilmoittamaan, onko komission jäsenten kollegion tekemää päätöstä muutettu jälkikäteen, ja mikäli on, ilmoittamaan

nämä muutokset. Hüls vaatii vastauskirjelmässään myös lupaa saada tutustua kyseisiin asiakirjoihin.

45 DSM NV (jäljempänä DSM) hyväksyttiin yhteisöjen tuomioistuimen 30.9.1992 antamalla määräyksellä osallistumaan oikeudenkäyntiin tukemaan Hülsin vaatimuksia. DSM vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin

— kumoaa valituksenalaisen tuomion;

— toteaa polypropeenipäätöksen mitättömäksi tai kumoaa sen;

— toteaa polypropeenipäätöksen mitättömäksi tai kumoaa sen kaikkiin niihin nähden, joille se on osoitettu, tai ainakin DSM:ään nähden, riippumatta siitä, ovatko polypropeenipäätöksen adressaatit valittaneet valituksenalaisesta tuomiosta tai onko niiden valitus hylätty;

— toissijaisesti palauttaa asian ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen, jotta tämä ratkaisisi, onko polypropeenipäätös mitätön tai onko se kumottava;

— joka tapauksessa velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut sekä yhteisöjen tuomioistuimessa että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käydyn menettelyn osalta, mukaan lukien DSM:n väliintulosta aiheutuneet oikeudenkäyntikulut.

46 Komissio vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin

— jättää valituksen tutkimatta siltä osin kuin Hüls vetoaa aineellisen yhteisön oikeuden rikkomiseen polypropeenipäätöksen arvioinnissa ja hylkää valituksen muilta osin perusteettomana;

— toissijaisesti hylkää valituksen perusteettomana;

— joka tapauksessa velvoittaa Hülsin korvaamaan oikeudenkäyntikulut;

— jättää väliintulovaatimuksen kokonaisuudessaan tutkimatta;

— tai toissijaisesti jättää tutkimatta väliintulohakemuksessa esitetyt vaatimukset siitä, että yhteisöjen tuomioistuin toteaisi polypropeenipäätöksen mitättömäksi tai kumoaisi sen kaikkiin niihin nähden, joille päätös on osoitettu, tai ainakin DSM:ään nähden, riippumatta siitä, ovatko kyseisen päätöksen adressaatit valittaneet niitä koskevasta tuomiosta tai onko niiden valitus hylätty, ja hylkää muilta osin väliintulovaatimuksen perusteettomana;

— tai ainakin hylkää väliintulovaatimuksen perusteettomana;

— joka tapauksessa velvoittaa DSM:n korvaamaan väliintulosta aiheutuneet oikeudenkäyntikulut.

47 Hüls vetoaa valituksensa tueksi menettelyvirheitä ja yhteisön oikeuden rikkomista koskeviin valitusperusteisiin, jotka liittyvät ensinnäkin siihen, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kieltäytyi toteamasta polypropeenipäätöstä mitättömäksi tai kumoamasta sitä olennaisten muotomääräysten rikkomisen vuoksi, ja toiseksi siihen, että se kieltäytyi aloittamasta uudelleen suullista käsittelyä ja määräämästä prosessinjohtotoimista ja asian selvittämistoimista, ja kolmanneksi sen käsiteltäväksi saatetun tosiseikaston määrittämiseen ja arviointiin sekä kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneiden yrityskohtaisen vastuun arviointiin ja sakon suuruuden määrittämiseen.

48 Komission hakemuksesta ja Hülsin vastustuksesta huolimatta asian käsittelyä lykättiin yhteisöjen tuomioistuimen presidentin 27.7.1992 tekemällä päätöksellä 15.9.1994 asti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen PVC-tapauksissa antamasta tuomiosta tehdyn valituksen johdosta asiassa C-137/92 P, komissio vastaan BASF ym., 15.6.1994 annetun tuomion (Kok. 1994, s. I-2555; jäljempänä yhteisöjen tuomioistuimen PVC-tapauksissa antama tuomio) vaikutusten tutkimiseksi.

Väliintulovaatimuksen tutkittavaksi ottaminen

49 Komissio katsoo, että DSM:n väliintulovaatimus on jätettävä tutkimatta. DSM on nimittäin selittänyt, että väliintulijana sillä on intressi valituksenalaisen tuomion kumoamiseen Hülsin osalta. Komission mukaan kumoaminen ei saa hyödyttää kaikkia yksittäisiä yrityksiä, joille päätös on osoitettu, vaan ainoastaan niitä, jotka ovat nostaneet kumoamiskanteen; tämä on juuri eräs ero toimen kumoamisen ja sen mitättömyyden välillä. Jos tätä eroa ei tunnusteta, samalla kielletään kumoamiskanteiden nostamista koskevien määräaikojen sitovuus. DSM ei siis voi vedota mahdolliseen kumoamiseen, koska se ei ole valittanut yhteisöjen tuomioistuimeen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-8/89, DSM vastaan komissio, 17.12.1991 antamasta tuomiosta (Kok. 1991, s. II-1833), jonka kohteena se oli. DSM pyrkii siten väliintulollaan ainoastaan kiertämään preklusiivista määräaikaa.

50 Edellä mainittu 30.9.1992 annettu määräys, jolla DSM hyväksyttiin väliintulijaksi, on annettu ajankohtana, jona yhteisöjen tuomioistuin ei ollut vielä ratkaissut kysymystä kumoamisesta tai mitättömyydestä PVC-tapauksissa antamassaan tuomiossa. Komission mukaan virheet, joihin vedotaan tämän tuomion antamisen jälkeen, vaikka niitä koskevat väitteet oletettaisiin perusteluiksi, voivat koskea ainoastaan polypropeenipäätöksen kumoamista eivätkä sen mitättömyyden toteamista. DSM:llä ei näin ollen ole enää väliintulointressiä.

51 Lisäksi komissio vastustaa erityisesti sen DSM:n esittämän vaatimuksen tutkittavaksi ottamista, jonka mukaan yhteisöjen tuomioistuimen tuomiossa pitäisi todeta polypropeenipäätös mitättömäksi tai kumota se kaikkiin niihin nähden, joille se on osoitettu, tai ainakin DSM:ään nähden, riippumatta siitä, ovatko ne valittaneet tuomiosta tai onko niiden valitus hylätty. Tämä vaatimus on komission mielestä jätettävä tutkimatta, koska DSM pyrkii saamaan käsiteltäväksi kysymyksen, joka koskee ainoastaan sitä itseään, vaikka sen on hyväksyttävä asia sellaisena kuin se on väliintulohetkellä. EY:n tuomioistuimen perussäännön 37 artiklan neljännen kohdan mukaan väliintulija voi esittää vain jonkun asianosaisen vaatimuksia tukevia vaatimuksia eikä esittää omia vaatimuksiaan. Tämä DSM:n vaatimusten kohta vahvistaa sen, että DSM pyrkii käyttämään väliintuloa kiertääkseen määräaikaa, jossa sen oli valitettava edellä mainitussa asiassa DSM vastaan komissio annetusta tuomiosta, jonka kohteena se oli.

52 Väliintulohakemuksesta kokonaisuudessaan esitetyn oikeudenkäyntiväitteen osalta on aluksi todettava, että 30.9.1992 annettu määräys, jolla yhteisöjen tuomioistuin hyväksyi DSM:n väliintulijaksi tukemaan Hülsin vaatimuksia, ei estä sitä, että DSM:n väliintulovaatimuksen tutkittavaksi ottamista arvioidaan uudelleen (ks. vastaavasti asia 138/79, Roquette Frères v. neuvosto, tuomio 29.10.1980, Kok. 1980, s. 3333).

53 Tässä yhteydessä on huomattava, että EY:n tuomioistuimen perussäännön 37 artiklan toisen kohdan mukaan yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saatetussa asiassa väliintulo-oikeus on kaikilla niillä, jotka osoittavat, että asian ratkaisu koskee heidän oikeuttaan. artiklan neljännen kohdan mukaan väliintulokirjelmässä saadaan esittää vain jonkun asianosaisen vaatimuksia tukevia vaatimuksia.

54 Hülsin esittämillä vaatimuksilla pyritään kuitenkin lähinnä valituksenalaisen tuomion kumoamiseen sillä perusteella, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole todennut polypropeenipäätöstä mitättömäksi. Yhteisöjen tuomioistuimen PVC-tapauksissa antaman tuomion 49 kohdasta ilmenee, että yhteisön toimielinten säädöksiä koskevasta laillisuusolettamasta ovat poikkeuksena säädökset, joihin liittyvä lainvastaisuus on niin ilmeinen, ettei sitä voida mitenkään hyväksyä yhteisön oikeusjärjestyksessä. Sellaisilla säädöksillä ei voida katsoa olevan minkäänlaista, edes väliaikaista oikeusvaikutusta, ja niitä on siis pidettävä oikeudellisesti mitättöminä.

55 Toisin kuin komissio väittää, DSM:n väliintulointressi ei ole lakannut sen seurauksena, että yhteisöjen tuomioistuin antoi tuomion, jolla se kumosi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen PVC-tapauksissa antaman tuomion ja katsoi, että viimeksi mainitun tuomioistuimen toteamat virheet eivät johtaneet PVC-tapauksissa riitautetun päätöksen mitättömyyteen. Yhteisöjen tuomioistuimen PVC-tapauksissa antama tuomio ei nimittäin koskenut polypropeenipäätöksen mitättömyyttä, eikä DSM:n intressi tämän mitättömyyden toteamiseen ole siis lakannut sen seurauksena.

56 Komission esittämästä oikeudenkäyntiväitteestä sitä DSM:n vaatimusta vastaan, jolla se vaatii yhteisöjen tuomioistuinta toteamaan polypropeenipäätöksen mitättömäksi tai kumoamaan sen kaikkiin niihin nähden, joille se osoitettu, tai ainakin DSM:ään nähden, on todettava, että tämä vaatimus koskee erityisesti DSM:ää eikä vastaa Hülsin vaatimuksia. Näin ollen vaatimus ei täytä EY:n tuomioistuimen perussäännön 37 artiklan neljännessä kohdassa asetettuja edellytyksiä, minkä vuoksi se on jätettävä tutkimatta.

Valituksen tutkittavaksi ottaminen

57 Komissio kyseenalaistaa valituksen tutkittavaksi ottamisen siltä osin kuin siinä väitetään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen rikkoneen yhteisön oikeutta määrittäessään ja arvioidessaan tosiseikastoa, arvioidessaan kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneiden yrityskohtaista vastuuta ja määrittäessään sakon suuruutta.

58 Komissio toteaa, että EY:n perustamissopimuksen 168 a artiklan (josta on tullut EY 225 artikla) ja EY:n tuomioistuimen perussäännön 51 artiklan mukaan muutosta voidaan hakea vain oikeuskysymyksiä koskevilta osin ja valituksessa voidaan nojautua ainoastaan näissä artikloissa tyhjentävästi lueteltuihin perusteisiin, eikä minkäänlainen tosiseikkojen uudelleenarviointi ole mahdollista. Komission mukaan Hülsin valituksen perusteella ei ole mahdollista selvästi määritellä, arvostellaanko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen väitettyjä lainvastaisuuksia sovellettavien todistelua koskevien sääntöjen rikkomisena vai todistelua koskevien sääntöjen konkreettisen tosiseikastoon soveltamisen osalta, mitä ei voida sinänsä pitää väitteenä. Hüls ei täsmennä komission mukaan riittävästi, mitä oikeussääntöä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on sen mielestä rikkonut.

59 Komission mukaan Hüls arvostelee yhtäältä sitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on muun muassa nojautunut sellaisiin todisteisiin, jotka on osoitettu muilla todisteilla vääriksi, ja toisaalta loukannut periaatetta, jonka mukaan epäselvissä tapauksissa asia on ratkaistava syytetyn eduksi, tai syyttömyysolettaman periaatetta. Hüls ei ole komission mukaan väittänyt, etteikö ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi tutkinut todisteita tai vääristänyt selvitysaineistoa, mikä voisi merkitä lainvastaisuutta, joka yhteisöjen tuomioistuimen olisi tutkittava, vaan pikemminkin arvostellut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen todisteita koskevaa arviointia.

60 Sama koskee komission mukaan syyttömyysolettaman periaatteen loukkaamista. Kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin arvioi keskenään ristiriitaisia todisteita ja tekee harkinnan jälkeen tosiseikaston määrittämistä koskevan johtopäätöksen, tätä johtopäätöstä ei ole saatettava yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi, paitsi jos asiakirja-aineistosta ilmenee, että kyseinen määrittäminen on objektiivisesti arvioituna virheellinen. Valituksen kohteena voivat olla ainoastaan tosiseikan oikeudellinen luonnehdinta ja näin ollen sovellettavan oikeussäännön määrittäminen. Yhteisöjen tuomioistuimen harjoittama valvonta kohdistuu sen jälkeen, kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on arvioinut todisteita, siihen, onko oikeussäännön soveltaminen todetun tosiseikan nojalla perusteltua. Tätä ei kuitenkaan pidä sekoittaa valvontaan, joka kohdistuu tosiseikaston määrittämiseen ja todisteiden arvioimiseen, kuten Hüls on komission mukaan tehnyt.

61 Hüls korostaa esittäneensä yksityiskohtaisesti, miten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on rikkonut yhteisön oikeuden aineellisoikeudellisia säännöksiä, ja täsmentäneensä selvästi, ettei kyseessä ollut todisteiden arvioiminen. Sitä vastoin Hüls on väittänyt, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole tutkinut täydellisesti tosiseikkoja ja että se on perustanut arviointinsa olettamuksiin, jotka

ovat ristiriidassa vastakkaisten olettamusten kanssa. Tämä menettelytapa on paitsi logiikan sääntöjen ja kokemuksen, myös ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle asetetun tutkintaa ja todistelua koskevan velvollisuuden vastainen.

62 Hüls on mielestään nimenomaisesti tuonut esiin sen, että oikeudellista periaatetta, jonka mukaan epäselvissä tapauksissa asia on ratkaistava syytetyn eduksi, ei ole noudatettu. Se on myös vedonnut ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi 4.11.1950 tehdyn yleissopimuksen (jäljempänä ihmisoikeussopimus), joka on Euroopan unionista tehdyn sopimuksen F artiklan 2 kohdan (josta on muutettuna tullut EU 6 artiklan 2 kohta) nojalla osa yhteisön oikeutta, 6 artiklaan. Tältä osin Hüls vetoaa siihen, että selvittämisvelvoitteen laiminlyönti merkitsee syyttömyysolettaman periaatteen loukkaamista, koska tätä periaatetta sovelletaan myös hallinnollisiin seuraamuksiin, kuten kilpailusääntöjen rikkomisesta määrättyihin sakkoihin.

63 Hülsin mukaan yhteisöjen tuomioistuimen pitäisi arvioida ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiot todistelua koskevien sääntöjen rikkomisen sekä logiikan sääntöjen ja yleisen kokemuksen osalta. Kilpailusääntöjen soveltaminen tilanteissa, joissa ne eivät tosiseikkojen perusteella sovellu, on oikeuskysymys, aivan kuten kysymys siitä, ovatko vahvistetut tosiseikat, joiden nojalla perustamissopimuksen 85 artiklaa on rikottu, riittäviä. Tämän määräyksen soveltaminen tosiseikastoon, jonka osalta rikkomista ei ole riittävällä tavalla perusteltu, merkitsee näiden kilpailusääntöjen rikkomista. Sovellettavien todistelua koskevien sääntöjen rikkominen, kun niiden soveltamisalaa laajennetaan, johtaa siis sekin kilpailusääntöjen rikkomiseen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on Hülsin mukaan tehnyt tällaisen virheen, kun se on katsonut kysymyksen olevan yhdenmukaisesta menettelytavasta ilman, että se olisi todennut Hülsin markkinakäyttäytymisen vastaavan tällaista menettelytapaa. Tämän vuoksi kysymykset näyttökynnyksestä sekä määritetyn tosiseikaston merkityksestä ja tyhjentävyydestä tosiseikkojen oikeusvaikutuksiin nähden ovat oikeuskysymyksiä, jotka on saatettava yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi. Valitus on Hülsin mukaan otettava näin ollen kokonaisuudessaan tutkittavaksi.

64 Tältä osin on huomattava, että perustamissopimuksen 168 a artiklan ja EY:n tuomioistuimen perussäännön 51 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan muutoksenhaku voi perustua vain oikeussääntöjen rikkomiseen eikä tosiseikkoja koskeviin kysymyksiin. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi sille

esitetystä näytöstä ei — selvitysaineiston vääristämistapausta lukuun ottamatta — ole oikeuskysymys, joka sellaisenaan voitaisiin saattaa yhteisöjen tuomioistuimen ratkaistavaksi (ks. mm. asia C-53/92 P, Hilti v. komissio, tuomio 2.3.1994, Kok. 1994, s. I-667, 10 ja 42 kohta).

65 Tästä seuraa, että mikäli valittajan väitteet koskisivat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointia sille esitetyistä todisteista, niitä ei voitaisi tutkia valituksen yhteydessä. Sitä vastoin yhteisöjen tuomioistuimen on tutkittava, onko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tehnyt tässä arvioinnissaan oikeudellisen virheen siten, että se on loukannut yleisiä oikeusperiaatteita, kuten syyttömyysolettaman periaatetta, ja todistelussa sovellettavia sääntöjä, kuten todistustaakkaa koskevia sääntöjä (ks. vastaavasti asia C-136/92 P, komissio v. Brazzelli Lualdi ym., tuomio 1.6.1994, Kok. 1994, s. I-1981, 66 kohta; asia C-19/95 P, San Marco v. komissio, määräys 17.9.1996, Kok. 1996, s. I-4435, 40 kohta; asia C-7/95 P, Deere v. komissio, tuomio 28.5.1998, Kok. 1998, s. I-3111, 22 kohta; asia C-8/95 P, New Holland Ford v. komissio, tuomio 28.5.1998, Kok. 1998, s. I-3175, 26 kohta ja asia C-185/95 P, Baustahlgewebe v. komissio, tuomio 17.12.1998, Kok. 1998, s. I-8417, 24 kohta).

66 Myös kysymys valituksenalaisen tuomion perustelujen ristiriitaisuudesta tai puutteellisuudesta voi olla muutoksenhaun kohteena (ks. asia C-283/90 P, Vidrányi v. komissio, tuomio 1.10.1991, Kok. 1991, s. I-4339, 29 kohta ja em. asia Baustahlgewebe v. komissio, tuomion 25 kohta).

67 Siltä osin kuin Hüls väittää perustamissopimuksen 85 artiklaa rikotun, riittää kun todetaan, että rikkominen perustuisi todistelua koskevien sääntöjen mahdolliseen rikkomiseen ja että tällä väitteellä ei siten ole itsenäistä sisältöä.

68 Tästä seuraa, että on tapauskohtaisesti tutkittava, voidaanko Hülsin väitteet, jotka koskevat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen käsiteltäväksi saatetun tosiseikaston määrittämistä ja arviointia, ottaa valituksen yhteydessä tutkittavaksi.

Valituksen tueksi esitetyt perusteet: menettelyvirheet ja yhteisön oikeuden rikkominen

69 Hüls väittää valituksensa tueksi valituksenalaisen tuomion 382—385 kohtaan viitaten, että siltä osin kuin siinä katsottiin, ettei polypropeenipäätös ollut mitätön ja ettei sitä ollut syytä kumota, ja toisaalta hylättiin Hülsin vaatimus suullisen käsittelyn uudelleen aloittamisesta ja tarpeellisten selvittämistoimien ja prosessinjohtotoimien määräämisestä, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin rikkoi yhteisön oikeutta ja teki menettelyvirheen, jolla loukattiin Hülsin etuja, EY:n tuomioistuimen perussäännön 51 artiklan ensimmäisessä kohdassa tarkoitetulla tavalla. Hüls väittää valituksenalaisen tuomion 90—261 kohtaan viitaten, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on määrittäessään ja arvioidessaan käsiteltäväkseen saatettua tosiseikastoa rikkonut yhteisön oikeutta, millä on ollut seurauksia myös kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneiden yrityskohtaisen vastuun arviointiin ja sakon suuruuden määrittämiseen, mitä on käsitelty valituksenalaisen tuomion 343—381 kohdassa.

Polypropeenipäätöksen mitättömäksi toteamatta tai kumoamatta jättäminen olennaisten menettelyvirheiden rikkomisen perusteella

70 Hüls väittää yhteisön oikeuden rikkomista koskevan valitusperusteen ensimmäisessä osassa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jättänyt toteamatta, että polypropeenipäätös on mitätön tai että se on kumottava päätöksentekomenettelyyn liittyvien virheiden vuoksi.

71 Hüls katsoo, että valituksenalainen tuomio on kumottava sillä perusteella, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jättänyt huomiotta mitätöntä toimea koskevat periaatteet, toimien laillisuusolettaman sisällön sekä hallintotoimen tosiasiallisen tapahtumisen opin (théorie de l'apparence).

72 Hülsin mukaan yhteisön oikeudessa tunnetaan käsite mitätön toimi, joka on erityisen vakavalla ja ilmeisellä tavalla virheellisten toimien seuraus. Oikeus-

käytännön perusteella ei voida laatia tyhjentävää luetteloa mitättömyyteen johtavista virheistä, mutta kysymyksessä saattaisivat olla toimivaltaa, menettelyä, muotoa tai sisältöä koskevat virheet. Karkea virhe aiheuttaa ehdottoman mitättömyyden ainoastaan, jos se on ilmeinen eli jos puolueeton tarkkailija voisi välittömästi todeta lainvastaisuuden. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei Hülsin mukaan ole valituksenalaisessa tuomiossa noudattanut näitä periaatteita. Allekirjoitusten puuttuminen ja jälkikäteen tehdyt muutokset, joilla jäsenvaltion viranomaisia estetään tarkistamasta täytäntöönpanoasiakirjan oikeaperäisyyttä EY:n perustamissopimuksen 192 artiklan (josta on tullut EY 256 artikla) mukaisesti, ovat näet vakavia ja ilmeisiä virheitä, jotka johtavat polypropeenipäätöksen mitättömyyteen.

73 Hüls katsoo, että yhteisöjen tuomioistuin ei ole PVC-tapauksissa antamassaan tuomiossa selvästi täsmentänyt toimen mitättömyyttä koskevia periaatteita. Vaikka päätöksentekomenettelyn virheet eivät aiheuttaisi polypropeenipäätöksen mitättömyyttä, kyseisen tuomion valossa niiden pitäisi kuitenkin johtaa ainakin päätöksen pätemättömyyteen.

74 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jättänyt huomiotta myös sellaiset vakavat ja räikeät virheet, kuten allekirjoituksen puuttumisen, jotka ovat toimen mitättömyyden perusteita ja estävät laillisuusolettaman syntymisen ilman, että tarvittaisiin lisäksi jokin muu virhe eli sen periaatteen loukkaaminen, jonka mukaan tehtyä päätöstä ei voida muuttaa. Lisäksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kehittämässä tiedoksiannetun hallintotoimen tosiasiallisen tapahtumisen opissa (théorie de l'apparence) ei oteta huomioon, että kaikki toimeen liittyvät virheet koskevat myös väistämättä sen tiedoksiannettua jäljennöstä.

75 DSM esittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käsiteltävissä muissa asioissa on ilmennyt uusia vaiheita. Nämä seikat vahvistavat sen, että komission on näytettävä toteen, että se on noudattanut itse vahvistamiaan olennaisia menettelysääntöjä, ja sen, että saadakseen tältä osin selvyyden ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on viran puolesta tai asianosaisen vaatimuksesta määrättävä selvittämistoimista tarkistaakseen merkitykselliset asiakirjaselvitykset. Asiassa T-30/91, Solvay vastaan komissio, tuomio 29.6.1995 (Kok. 1995, s. II-1775) ja asiassa T-36/91, ICI vastaan komissio, tuomio 29.6.1995 (Kok. 1995, s. II-1847) (jäljempänä soodakarbonaattitapaukset)

komissio väitti, että ICI:n ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen PVC-tapauksissa antaman tuomion jälkeen toimittama lisäys vastauskirjelmään ei sisältänyt selvitystä siitä, että komissio olisi rikkonut työjärjestyksensä määräyksiä, ja että ICI:n esittämä pyyntö selvittämistoimien määräämisestä oli uusi peruste. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli kuitenkin esittänyt kysymyksiä komissiolle ja ICI:lle yhteisöjen tuomioistuimen PVC-tapauksissa antamasta tuomiosta tehtävistä johtopäätöksistä ja kysynyt komissiolta, pystyikö se yhteisöjen tuomioistuimen PVC-tapauksissa antaman tuomion 32 kohta huomioon ottaen esittämään riidanalaisten päätösten pöytäkirjat ja todistusvoimaiset tekstit. Muiden menettelyvaiheiden jälkeen komissio oli lopulta myöntänyt, että todistusvoimaisina esitetyt asiakirjat olivat sellaisia vasta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiakirjojen esittämistä koskevan kehotuksen jälkeen.

76 DSM:n mukaan myös ns. matalatiheyksinen polyetyleeni -tapauksissa (yhdistetyt asiat T-80/89, T-81/89, T-83/89, T-87/89, T-88/89, T-90/89, T-93/89, T-95/89, T-97/89, T-99/89, T-100/89, T-101/89, T-103/89, T-105/89, T-107/89 ja T-112/89, BASF ym. v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-729; jäljempänä matalatiheyksinen polyetyleeni -tapaukset) ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin määräsi komission toimittamaan riidanalaisen päätöksen oikeaksi todistetun jäljennöksen. Komissio myönsi, ettei sitä ollut saatettu todistusvoimaiseksi komission jäsenten kollegion kokouksessa, jossa tämä päätös tehtiin. DSM korostaa, että näin ollen komission toimien todistusvoimaiseksi saattamista koskevan menettelyn on täytynyt tapahtua maaliskuun 1992 jälkeen. Tästä seuraa, että saman virheen eli sen, että päätöstä ei ole saatettu todistusvoimaiseksi, täytyy koskea myös polypropeenipäätöstä.

77 DSM toteaa lisäksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on esittänyt samanlaisia perusteluja kuin polypropeenitapauksissa asiassa T-34/92, Fiatagri ja New Holland Ford vastaan komissio, 27.10.1994 antamassaan tuomiossa (Kok. 1994, s. II-905, 24—27 kohta) ja asiassa T-35/92, Deere vastaan komissio, 27.10.1994 antamassaan tuomiossa (Kok. 1994, s. II-957, 28—31 kohta), kun se on hylännyt kantajien kanneperusteet sen vuoksi, että kantajat eivät olleet esittäneet vähäisintäkään selvitystä, joka asettaisi kyseenalaiseksi niiden riitauttamaa päätöstä koskevan pätevyysolettaman. Asiassa T-43/92, Dunlop Slazenger vastaan komissio, 7.7.1994 annetussa tuomiossa (Kok. 1994, s. II-441) kantajan väitteet hylättiin sillä perusteella, että päätös oli tehty ja annettu tiedoksi komission työjärjestyksen mukaisesti. Yhdessäkään näistä tapauksista ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole hylännyt kantajien väitteitä, joiden mukaan riidanalaisen toimen hyväksymiseen liittyy virheitä sillä perusteella, että menettelysääntöjä ei ole noudatettu.

78 Ainoat poikkeukset ilmenevät asiassa T-4/89 REV, BASF vastaan komissio, 26.3.1992 annetusta määräyksestä (Kok. 1992, s. II-1591) ja asiassa T-8/89 REV, DSM vastaan komissio, 4.11.1992 annetusta määräyksestä (Kok. 1992, s. II-2399); kantajat eivät kuitenkaan edes näissä asioissa vedonneet ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen PVC-tapauksissa antamaan tuomioon uutena tosiseikkana, vaan muihin seikkoihin. Asiassa C-195/91 P, Bayer vastaan komissio, 15.12.1994 annetussa tuomiossa (Kok. 1994, s. I-5619) yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi väitteen siitä, että komissio olisi rikkonut oman työjärjestyksensä määräyksiä, koska väitettä ei ollut esitetty pätevästi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa. Sitä vastoin polypropeenimenettelyssä sama väite esitettiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja hylättiin sillä perusteella, ettei sille ollut riittävää selvitystä.

79 DSM katsoo, että komission nyt esillä olevassa asiassa esittämä puolustus perustuu sellaisiin menettelyä koskeviin väitteisiin, joilla ei ole merkitystä, kun otetaan huomioon lähinnä todistustaakkakysymystä koskevan valituksenalaisen tuomion sisältö. DSM:n mukaan, jos komissio ei polypropeenitapauksissa esitä itse selvitystä noudatetun menettelyn lainmukaisuudesta, se johtuu siitä, että se ei pysty näyttämään, että se on noudattanut omaa työjärjestystään.

80 Komissio katsoo, että yhteisöjen tuomioistuimen PVC-tapauksissa antaman tuomion perusteella polypropeenipäätöstä ei voida pitää oikeudellisesti mitättömänä edes siinä tapauksessa, että siihen liittyisivät samat virheet kuin PVC-päätökseen. Koska valituksenalaisesta tuomiosta ei käy ilmi yhtäkään oikeudellista virhettä, sitä ei ole komission mielestä kumottava. Asian selvittämistoimia koskevia vaatimuksia ja Hülsin pyyntöjä näytön hankkimiseksi ei pidä ottaa huomioon.

81 Komissio toteaa DSM:n väitteistä, että niihin sisältyy korjaamaton virhe, koska niissä ei oteta huomioon PVC-tapausten ja nyt esillä olevan asian eroja ja koska ne perustuvat siihen, että yhteisöjen tuomioistuimen PVC-tapauksissa antama tuomio on ymmärretty väärin.

82 Lisäksi komissio pysyy kannassaan, jonka mukaan soodakarbonaattitapauksissa kantajat eivät olleet esittäneet riittävästi todisteita perustellakseen sen, että

ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi vaadittava komissiota esittämään asiakirjoja. Joka tapauksessa sekä kyseisissä tapauksissa että matalatiheyksinen polyetyleeni -tapauksissa, joihin DSM myös vetoaa, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ratkaissut käsiteltäväkseen saatetun asian sen erityiset olosuhteet huomioon ottaen. Polypropeenimenettelyssä polypropeenipäätöksen väitetyt puutteellisuudet olisi voitu ilmoittaa jo vuodesta 1986 alkaen, mutta kukaan ei sitä tehnyt.

83 Jos ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on edellä mainituissa asioissa Fiatagri ja New Holland Ford vastaan komissio antamassaan tuomiosssa ja asiassa Deere vastaan komissio antamassaan tuomiossa hylännyt kantajien ajoissa esittämät väitteet sillä perusteella, että väitteitä ei ollut näytetty toteen, sama ratkaisu soveltuu komission mukaan sitä suuremmalla syyllä nyt esillä olevaan asiaan, jossa polypropeenipäätöksen muotovirheitä koskevat väitteet on esitetty liian myöhään ja ilman todisteita.

84 Ensinnäkin toimen mitättömyyden edellytyksistä on todettava, kuten muun muassa yhteisöjen tuomioistuimen PVC-tapauksissa antaman tuomion 48—50 kohdasta ilmenee, että yhteisön toimielinten säädöksiä koskee periaatteessa laillisuusolettama, ja niiden mahdollisista lainvastaisuuksista huolimatta niillä on näin ollen oikeusvaikutuksia niin kauan kuin niitä ei ole kumottu tai peruutettu.

85 Poikkeuksen tähän periaatteeseen muodostavat kuitenkin säädökset, joihin liittyvä lainvastaisuus on niin ilmeinen, ettei sitä voida mitenkään hyväksyä yhteisön oikeusjärjestyksessä. Sellaisilla säädöksillä ei voida katsoa olevan minkäänlaista, edes väliaikaista oikeusvaikutusta, ja niitä on siis pidettävä oikeudellisesti mitättöminä. Poikkeuksen tarkoituksena on säilyttää kahden sellaisen perustavanlaatuisen mutta joskus vastakkaisen vaatimuksen välinen tasapaino, jotka oikeusjärjestyksen on täytettävä — tällaisia vaatimuksia ovat oikeussuhteiden vakaus sekä legaliteettiperiaatteen kunnioittaminen.

86 Koska yhteisön toimielinten säädöksen mitättömäksi julistamisen seuraukset ovat vakavia, on selvää, että oikeusvarmuussyistä tällainen toteamus voidaan tehdä ainoastaan täysin poikkeuksellisissa tilanteissa.

87 Kuten PVC-tapauksissa, riippumatta siitä, tarkastellaanko niitä lainvastaisuuksia, joihin Hüls on vedonnut ja jotka koskevat polypropeenipäätöksen hyväksymismenettelyä, erikseen vai yhdessä, ne eivät vaikuta niin ilmeisiltä, että mainittua päätöstä olisi pidettävä oikeudellisesti mitättömänä.

88 Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole rikkonut yhteisön oikeutta toimen mitättömyyden toteamista koskevien edellytysten osalta.

89 Toiseksi sen osalta, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on kieltäytynyt toteamasta polypropeenipäätöksen hyväksymismenettelyyn ja tiedoksiantoon liittyvän sellaisia virheitä, jotka voivat johtaa sen kumoamiseen, riittää kun todetaan, että tämä peruste on esitetty ensimmäisen kerran suullisen käsittelyn uudelleen aloittamista ja selvittämistoimien määräämistä koskevassa vaatimuksessa. Näin ollen kysymys siitä, olisiko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen pitänyt tutkia tämä peruste, on päällekkäinen sen kysymyksen kanssa, olisiko tämän tuomioistuimen pitänyt hyväksyä kyseinen vaatimus. Tämä kysymys on menettelyvirheitä koskevan valitusperusteen kohteena.

90 Kolmanneksi ja viimeiseksi on todettava, että siltä osin kuin valittaja vaatii yhteisöjen tuomioistuinta määräämään asian selvittämistoimista tai esittää pyyntöjä näytön hankkimiseksi niiden olosuhteiden selvittämiseksi, joissa komissio on tehnyt polypropeenipäätöksen, riittää kun todetaan, että tällaisia kysymyksiä ei tutkita valituksen yhteydessä, joka on rajattu oikeuskysymyksiin.

91 Asian selvittämistoimet johtaisivat väistämättä siihen, että yhteisöjen tuomioistuin ottaisi kantaa tosiseikkoja koskeviin kysymyksiin ja muuttaisi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käsiteltävän riidan kohdetta yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 113 artiklan 2 kohdan vastaisesti.

92 Toisaalta valitus koskee ainoastaan valituksenalaista tuomiota, ja yhteisöjen tuomioistuin voisi EY:n tuomioistuimen perussäännön 54 artiklan ensimmäisen kohdan mukaisesti ratkaista asian itse ainoastaan siinä tapauksessa, että tämä tuomio kumottaisiin. Tästä seuraa, että niin kauan kuin valituksenalaista tuomiota ei ole kumottu, yhteisöjen tuomioistuimen tehtävänä ei ole tutkia polypropeenipäätökseen liittyviä mahdollisia virheitä.

93 Edellä esitetystä seuraa, että yhteisön oikeuden rikkomista koskevan valitusperusteen ensimmäinen osa on hylättävä.

Suullisen käsittelyn uudelleen aloittamatta jättäminen sekä prosessinjohto- ja selvittämistoimien määräämättä jättäminen

94 Yhteisön oikeuden rikkomista koskevan valitusperusteensa toisessa osassa sekä menettelyvirheitä koskevassa valitusperusteessaan Hüls arvostelee ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, että se on jättänyt aloittamatta uudelleen suullisen käsittelyn ja määräämättä prosessinjohto- ja selvittämistoimia.

95 Siltä osin kuin yhteisön oikeuden rikkomista koskeva Hülsin valitusperuste koskee sitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on kieltäytynyt aloittamasta suullista käsittelyä uudelleen ja määräämästä prosessinjohto- ja selvittämistoimia, se on päällekkäinen menettelyvirheitä koskevan valitusperusteen kanssa. Nämä valitusperusteet on siis tutkittava yhdessä.

96 Tästä seuraa, että on tarkistettava, onko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tehnyt oikeudellisen virheen kieltäytyessään aloittamasta uudelleen suullista käsittelyä ja määräämästä prosessinjohto- ja selvittämistoimia.

97 Hüls väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on kieltäytyessään aloittamasta uudelleen suullista käsittelyä Hülsin 4.3.1992 päivätyn hakemuksen mukaisesti rikkonut työjärjestyksensä 62 artiklaa. Lisäksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on rikkonut EY:n tuomioistuimen perussäännön 21 artiklaa ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 64 artiklan 3 kohdan d alakohtaa, kun se ei ole velvoittanut komissiota esittämään polypropeenipäätökseen liittyviä sisäisiä asiakirjoja.

98 Hüls korostaa ensinnäkin, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 62 artiklan nojalla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella ei ole rajatonta harkintavaltaa, jonka perusteella se voisi vapaasti päättää suullisen käsittelyn uudelleen aloittamisesta. Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksensä 61 artiklaa koskevaa oikeuskäytäntöä voidaan soveltaa kyseistä määräystä tulkittaessa, ja sen perusteella voidaan katsoa, että suullinen käsittely on aloitettava kahden edellytyksen täyttyessä.

99 Ensinnäkin käsittelyn uudelleen aloittamista koskevan vaatimuksen on perustuttava sellaisiin aineellisiin olosuhteisiin, jotka eivät ole olleet siihen asti tiedossa, eli uusiin tosiseikkoihin, joihin asianosainen ei ole voinut vedota ennen suullisen käsittelyn päättymistä. Toiseksi vaatimuksen esittäjän on osoitettava, että nämä tosiseikat ovat merkityksellisiä riidan ratkaisun kannalta. Nyt esillä olevassa asiassa uusien ja riidan ratkaisun kannalta merkityksellisten tosiseikkojen olemassaolo merkitsee Hülsin mukaan sitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 62 artiklaa on rikottu.

100 Hüls katsoo uusien tosiseikkojen osalta, että se on esittänyt 4.3.1992 päivätyssä kirjelmässään komission menettelyyn liittyvää käytäntöä koskevat tosiseikat, jotka se on saanut tietoonsa vasta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen PVC-tapauksissa pitämässä istunnossa.

101 Ensinnäkin komission puheenjohtaja ja pääsihteeri eivät enää allekirjoita komission päätöksiä, kuten sen työjärjestyksen 12 artiklassa edellytettäisiin. Toiseksi myöskään kieliä koskevia järjestelyjä ei noudateta, koska komission jäsenten kollegio hyväksyy ainoastaan tietyillä menettelykielillä laaditut ehdotukset, kun taas toimivaltainen komission jäsen hyväksyy yksin muut kieliversiot,

mikä on kyseisen työjärjestyksen 12 ja 27 artiklan vastaista. Kolmanneksi komissio tekee EY:n perustamissopimuksen 190 artiklan (josta on tullut EY 253 artikla) vastaisesti päätöksiinsä vielä niiden hyväksymisen jälkeen olennaisia muutoksia.

102 Hülsin mukaan kysymys ei ole yleisistä olettamuksista, kuten komissio väittää, vaan täsmällisistä tiedoista, jotka perustuvat komission asiamiesten ilmoituksiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa 10.12.1991 pidetyssä PVC-tapausten istunnossa ja jotka koskevat kilpailuasioissa tehtäviin päätöksiin liittyvän hallinnollisen menettelyn yksityiskohtia.

103 Perusteita ei ole Hülsin mukaan esitetty liian myöhään, kuten komissio väittää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 48 artiklan ja purkamismenettelyn samankaltaisuuden perusteella. Komission asiamiesten lausunnot on annettu vasta 10.12.1991 pidetyssä istunnossa eikä muiden aikaisempien istuntojen aikana. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 62 artiklaan ei myöskään sisälly prekluusiota koskevaa sääntöä; jo kyseisen määräyksen tarkoitus ja henki olisivat sitä vastaan.

104 Oikeudenkäynnin nopea päättäminen on ensisijaisesti kantajan intressissä, varsinkin kun se on maksanut sakon tai toimittanut vakuuden, kuten nyt esillä olevassa asiassa, joten kyseiseen 62 artiklaan ei olisi mitään syytä sisällyttää preklusiivista määräaikaa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 48 artiklassa vahvistetaan tämä tulkinta, koska siinäkään ei määrätä preklusiivista määräaikaa. Kyseisen työjärjestyksen 125 artiklassa tuomioiden purkamiselle asetetun kolmen kuukauden määräajan osalta Hüls katsoo, että määräajan tarkoituksena on oikeusvoimaan liittyvän oikeusvarmuuden takaaminen ja että sitä ei voida soveltaa analogisesti tilanteisiin, joissa esitetään uusia perusteita tai pyydetään suullisen käsittelyn aloittamista uudelleen.

105 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on Hülsin mukaan itse vahvistanut tuomionsa 384 kohdassa riidan ratkaisun kannalta merkityksellisten uusien tosiseikkojen osalta, että komission työjärjestyksen kieliä koskevasta järjestelystä annettujen määräysten rikkominen johtaa riidanalaisen päätöksen kumoamiseen. Sama koskee Hülsin mukaan myös komission työjärjestyksen 12 artiklan tai perustamissopimuksen 190 artiklan rikkomista. Hülsin mukaan on selvää, että nyt esillä olevassa asiassa uudet tosiseikat olisivat vaikuttaneet ratkaisevasti riidan lopputulokseen, koska ne olisivat merkinneet polypropeenipäätöksen mitättömyyttä tai ainakin pätemättömyyttä.

106 Molemmat edellytykset, joiden olemassaolon olisi pitänyt johtaa siihen, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin aloittaa suullisen käsittelyn uudelleen, ovat siis Hülsin mukaan täyttyneet nyt esillä olevassa asiassa. Koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole aloittanut käsittelyä uudelleen, se on rikkonut työjärjestyksensä 62 artiklaa.

107 Hülsin mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on rikkonut myös työjärjestyksensä 64 artiklan 3 kohdan d alakohtaa, koska se ei ole noudattanut selvittämisvelvoitettaan. EY:n tuomioistuimen perussäännön 21 artiklassa ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 64 artiklassa ja sitä seuraavissa artikloissa vahvistetaan, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on tutkittava tosiseikat asianosaisten esittämistä todisteista riippumatta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen velvollisuutena on toimia, kun asiassa esitetään lopputuloksen kannalta ratkaiseva väite ja kun yhteisöjen tuomioistuimet eivät voi ratkaista väitettä tosiseikastoa määrittämättä tai määräämättä tarpeellisia selvittämistoimia varmistaakseen niiden tosiseikkojen paikkansapitävyyden, joihin asianosaisen väite perustuu ja joiden tämä vakuuttaa olevan olemassa.

108 Hülsin mukaan kaikki nämä edellytykset täyttyivät nyt esillä olevassa asiassa, minkä vuoksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt tutkia tosiseikat, joihin 4.3.1992 päivätty kirjelmä perustui, ja velvoittaa komissio esittämään kaikki merkitykselliset asiakirjat. Lisäksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella oli harkintavaltaa prosessinjohtotoimien valinnan osalta, ja se teki arviointivirheen päättäessään olla määräämättä tällaisia toimia. Kun menettelyvirheistä on esitetty konkreettista selvitystä, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle sen työjärjestyksen 64 artiklan 3 kohdassa annettu harkintavalta supistuu Hülsin mukaan selvittämistoimen vaatimiseen, koska asiaa on velvollisuus selventää. Kun nyt esillä olevaa asiaa verrataan PVC-tapauksiin, Hüls korostaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on poikennut käytännöstään ilman objektiivia perusteita ja tehnyt siten arviointivirheen.

109 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisessa tuomiossa todennut, että Hülsin esittämät virheet eivät voineet johtaa polypropeenipäätöksen mitättömyyteen vaan ainoastaan sen kumoamiseen. Kuitenkin Hüls oli alun perin vaatinut juuri kumoamista. Mikään ei siis ole voinut vapauttaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta tarkistamasta, onko kieliä koskevasta järjestelystä annettuja määräyksiä rikottu. Sama koskee Hülsin mukaan ilman valtuutusta jälkikäteen tehtyjä muutoksia tai komission puheenjohtajan ja pääsihteerin allekirjoitusten puuttumista. Kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut, että Hüls ei ollut esittänyt riittävää näyttöä siitä, että päätöstä oli jälkikäteen muutettu, se on ymmärtänyt väärin kantajalle asetetun tosiseikkojen selvittämistä koskevan velvoitteen ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa pidetyssä PVC-tapausten istunnossa esiin tuotujen tosiseikkojen merkityksen. Hüls katsoo, että kun kysymyksessä on jatkuva lainvastainen käytäntö, komission on näytettävä toteen, että sen päätös oli todellisuudessa pätevä ja että se oli poikkeuksellisesti noudattanut työjärjestyksensä määräyksiä.

110 Hüls korostaa, että asiakirjat, joiden perusteella tosiseikasto voidaan määrittää, ovat komission sisäisiä asiakirjoja, jotka ainoastaan komissio on voinut esittää. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi siis pitänyt velvoittaa komissio niiden esittämiseen. Koska se ei ole sitä tehnyt, se on rikkonut EY:n tuomioistuimen perussäännön 21 artiklaa ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 64 artiklan 3 kohdan d alakohtaa.

111 Hüls katsoo, että toisin kuin komissio vakuuttaa, sen väitteitä ei ole esitetty liian myöhään. Ne perustuvat uusiin tosiseikkoihin komission hallintoa koskevasta käytännöstä, josta Hüls tai ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin eivät ole tienneet ennen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa PVC-tapauksissa pidettyä suullista käsittelyä. Hülsin mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 64 artiklan 3 kohdassa tarkoitettujen prosessinjohtotoimien osalta ei ole olemassa prekluusiota koskevia sääntöjä. Komissio on itse myöntänyt, että Hüls oli konkreettisella tavalla vedonnut komission työjärjestyksen 12 artiklan rikkomiseen. Kyse ei ole Hülsin mukaan sellaisista tosiseikoista, jotka olisi voitu esittää kirjelmissä, mikä riittäisi sen toteamiseen, että viittaus ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 48 ja 49 artiklaan on perusteeton.

112 Hüls tuo esiin, että EY:n tuomioistuimen perussäännön 21 artiklalla sekä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 62 artiklalla ja

64 artiklan 3 kohdan d alakohdalla suojataan sen intressejä ja että ne ovat siten menettelyllisiä takeita koskevia normeja, koska ne liittyvät suoraan tuomion laatimismenettelyyn. Niillä pyritään siihen, että asianosainen voisi vedota tosiseikkoihin, joista se on saanut tietää myöhään, ja siten niillä pitäisi taata se, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin antaa tuomionsa kaikkien niiden seikkojen perusteella, joilla on ratkaiseva merkitys riidan lopputuloksen kannalta. Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksensä 61 artiklaa koskeva oikeuskäytäntö osoittaa selvästi, että painoarvoa on annettu uusien tosiseikkojen ratkaisevalle merkitykselle. Sama koskee Hülsin mukaan EY:n tuomioistuimen perussäännön 21 artiklaa ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 64 artiklan 3 kohdan d alakohtaa. Lisäksi kyseisillä määräyksillä pyritään myös kunnioittamaan ja suojaamaan puolustautumisoikeuksia siltä osin kuin niillä varmistetaan paitsi mahdollisuus saattaa uudet ratkaisevat tosiseikat tuomioistuimen käsiteltäväksi, myös mahdollisuus ottaa kaikkiin tosiseikkoihin kantaa.

113 Komissio väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 62 artiklassa tätä tuomioistuinta ei velvoiteta aloittamaan uudelleen suullista käsittelyä, kuten valittaja väittää, vaan annetaan siihen mahdollisuus. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on vakuuttavalla tavalla selittänyt ne syyt, joiden vuoksi sen ei ollut tarpeen aloittaa suullista käsittelyä uudelleen tai määrätä selvittämistoimista, sillä sen ei ollut viran puolesta täsmennettävä ratkaisun kannalta merkittäviä tosiseikkoja eikä myöskään selvennettävä asetetussa määräajassa esitettyä merkittävää tosiseikkaa, josta asianosaiset olisivat olleet eri mieltä.

114 Viran puolesta tarkistaminen olisi ollut tarpeen ainoastaan siinä tapauksessa, että asianosaiset olisivat esittäneet riittävää selvitystä polypropeenipäätöksen mitättömyydestä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on komission mukaan jättänyt ratkaisematta kysymyksen alkuperäiskappaleen mahdollisesta puuttumisesta, koska tällaisella virheellä ei olisi missään tapauksessa voinut olla merkitystä. Yhteisöjen tuomioistuimen PVC-tapauksissa antamasta tuomiosta lähtien on selvää, että jos päätöstä ei ole saatettu todistusvoimaiseksi komission työjärjestyksen 12 artiklan mukaisesti, se voi johtaa riidanalaisen päätöksen kumoamiseen eikä sen mitättömyyteen. Hüls ei kuitenkaan ole esittänyt riittävän konkreettisella tavalla asianmukaisessa määräajassa perustetta, joka koskisi tämän määräyksen rikkomista, eikä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ole siis tarvinnut tutkia kysymystä asianmukaisesti allekirjoitetun alkuperäiskappaleen olemassaolosta, edes polypropeenipäätöksen kumoamisen kannalta.

115 Hülsin 4.3.1992 päivätty hakemus perustuu komission mukaan polypropeenipäätöksen mitättömyyteen eikä sen pätemättömyyteen. Vaikka tätä perustetta olisi tutkittu pätemättömyysperusteena, se ei olisi ollut riittävän konkreettinen ja perusteltu ja se olisi esitetty liian myöhään.

116 Toisaalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on komission mukaan tutkinut Hülsin 4.3.1992 toimittaman hakemuksen mutta katsonut, että kantaja ei ollut esittänyt asetetussa määräajassa merkityksellisiä tosiseikkoja. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on perustellusti pohtinut, onko polypropeenipäätökseen liittyviä virheitä koskeva kanneperuste esitetty ajoissa menettelyn kuluessa, kun otetaan huomioon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohdan mukainen sääntö, jonka mukaan kirjallisen käsittelyn päätyttyä ei saa vedota uuteen perusteeseen, ellei se perustu kirjallisen käsittelyn aikana esille tulleisiin tosiseikkoihin tai oikeudellisiin seikkoihin.

117 Komission mielestä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen PVC-tapauksissa antamaa tuomiota ei voida pitää käsittelyn kuluessa esille tulleena perusteena, koska EY:n tuomioistuimen perussäännön 41 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua purkamismenettelyä koskeva oikeuskäytäntö pätee myös ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohtaan. Tämän oikeuskäytännön mukaan (em. asia BASF v. komissio, määräyksen 12 kohta ja asia C-403/85 REV, Ferrandi v. komissio, tuomio 19.3.1991, Kok. 1991, s. I-1215) toisen tuomioistuimen antamalla tuomiolla ei voida perustella tuomion purkamista.

118 Komission asiamiesten PVC-tapausten suullisessa käsittelyssä 22.11.1991 esittämien selitysten osalta komissio toteaa, että Hüls oli edustettuna tässä oikeudenkäynnissä ja että se olisi voinut polypropeenitapauksessa vedota näihin lausuntoihin paljon aikaisemmin. Tämän vuoksi Hüls ei ole esittänyt pätemättömyysperustetta ajoissa vaan yli kolme kuukautta myöhemmin. Komissio huomauttaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 125 artiklan mukaan tuomion purkamista koskevan vastaavan tapauksen osalta asetettu määräaika on kolme kuukautta siitä päivästä, jona hakija sai tiedon hakemuksen perusteena olevista tosiseikoista. Lisäksi saman työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohdan poikkeusluonteisuuden vuoksi uusien perusteiden esittämisen pitäisi tapahtua kohtuullisessa ajassa, vaikkei mitään määräaikaa olekaan nimenomaisesti asetettu.

119 Sen osalta, että Hüls väittää, että kieliä koskevasta järjestelystä annettuja määräyksiä olisi rikottu ja että polypropeenipäätökseen olisi tehty jälkikäteen muutoksia, komissio katsoo, että Hüls on tehnyt olettamuksia esittämättä konkreettista selvitystä ja konkreettista mitättömyysperustetta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen PVC-tapauksissa kantajat esittivät kyseisiin menettelyihin liittyvää konkreettista näyttöä. Mitään vastaavaa ei ole komission mukaan tehty valituksenalaisen tuomion antamiseen johtaneen oikeudenkäynnin aikana.

120 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on komission mukaan sitä vastoin katsonut, että Hüls oli konkreettisella tavalla vedonnut alkuperäiskappaleen puuttumiseen. Kuitenkaan edes tämän väitteen perusteella ei olisi pitänyt määrätä selvittämistoimista, ei mitättömyyden selvittämiseksi, mihin valituksenalaisessa tuomiossa viitataan, eikä myöskään polypropeenipäätöksen mahdollisen pätemättömyyden kannalta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, että Hüls ei ollut esittänyt mitään konkreettista selvitystä, jonka perusteella voitaisiin olettaa, että periaatetta, jonka mukaan tehtyä päätöstä ei voida muuttaa, olisi loukattu. Lisäksi tämä peruste on esitetty liian myöhään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohdan määräysten vastaisesti. Toisin kuin Hüls väittää, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole millään tavoin katsonut, että Hülsin väitteet olisi esitetty ajoissa. Päinvastoin se on pitänyt kysymystä epäselvänä eikä se ole ottanut siihen kantaa, koska se on tutkinut polypropeenipäätöksen mitättömyyttä koskevan kysymyksen viran puolesta.

121 Sen osalta, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen väitetään rikkoneen velvollisuutta selvittää Hülsin hyvin yleisellä tavalla esittämiä tosiseikkoja, komissio korostaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 64 artiklan 3 kohdan d alakohdassa ei määritellä, millä edellytyksillä prosessinjohtotoimia voidaan vaatia. Samoista syistä, joista ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi suullisen käsittelyn uudelleen aloittamista koskevan vaatimuksen, se oli perustellusti määräämättä Hülsin vaatimia prosessinjohtotoimia. Komission mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 64 artiklan 1 kohdassa kuvattujen prosessinjohtotoimien tarkoituksena on varmistaa asioiden valmistelu ja käsittely eikä korvata kantajan laiminlyöntejä sen esittäessä kanneperusteitaan. Valituksenalaisen tuomion ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen PVC-tapauksissa määräämien prosessinjohtotoimien välillä ei ole mitään ristiriitaa, koska asioiden käsittelyt näissä tapauksissa ovat poikenneet toisistaan.

122 Prosessinjohtotoimien osalta on ensinnäkin huomattava, että EY:n tuomioistuimen perussäännön 21 artiklan mukaan yhteisöjen tuomioistuin voi vaatia asianosaisia toimittamaan kaikki sen haluamat asiakirjat ja antamaan kaikki sen haluamat tiedot. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 64 artiklan 1 kohdan mukaan prosessinjohtotoimilla pyritään varmistamaan, että asiat valmistellaan ja käsitellään ja riidat ratkaistaan parhaissa mahdollisissa olosuhteissa.

123 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 64 artiklan 2 kohdan a ja b alakohdan mukaan prosessinjohtotoimien tavoitteena on lisäksi erityisesti varmistaa kirjallisen ja suullisen käsittelyn moitteeton kulku ja helpottaa asian selvittämistoimia sekä määrittää ne seikat, joiden osalta asianosaisten on täydennettävä todisteluaan tai joiden osalta asian selvittämistoimet ovat tarpeen. Kyseisen 64 artiklan 3 kohdan d alakohdan ja 4 kohdan mukaan prosessijohtotoimiin voi kuulua erityisesti se, että asianosaisia pyydetään esittämään asiaan liittyviä asiakirjoja ja asiakirjojen otteita, ja asianosaiset voivat asian käsittelyn missä vaiheessa tahansa ehdottaa näitä toimia.

124 Kuten yhteisöjen tuomioistuin katsoi edellä mainitussa asiassa Baustahlgewebe vastaan komissio antamansa tuomion 93 kohdassa, asianosainen voi pyytää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta määräämään prosessinjohtotoimena, että vastapuoli esittää hallussaan olevia asiakirjoja.

125 Kuitenkin sekä prosessinjohtotoimien tavoitteista että tarkoituksesta, sellaisina kuin ne ilmenevät ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 64 artiklan 1 ja 2 kohdasta, seuraa, että prosessinjohtotoimet kuuluvat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käytävän oikeudenkäynnin eri vaiheisiin, joiden kulkua niillä pyritään helpottamaan.

126 Tästä seuraa, että asianosainen voi suullisen käsittelyn päättymisen jälkeen vaatia prosessinjohtotoimia ainoastaan, jos ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päättää aloittaa suullisen käsittelyn uudelleen. Näin ollen ensimmäisen oikeus-

asteen tuomioistuimen olisi pitänyt ratkaista tällainen vaatimus ainoastaan siinä tapauksessa, että se olisi hyväksynyt suullisen käsittelyn uudelleen aloittamista koskevan hakemuksen, minkä vuoksi Hülsin tältä osin esittämiä väitteitä ei ole tarpeen tutkia erikseen.

127 Selvittämistoimia koskevan pyynnön osalta on todettava, että yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti (ks. mm. asia 77/70, Prelle v. komissio, tuomio 16.6.1971, Kok. 1971, s. 561, 7 kohta ja asia C-415/93, Bosman, tuomio 15.12.1995, Kok. 1995, s. I-4921, 53 kohta) tällainen suullisen käsittelyn päättymisen jälkeen esitetty pyyntö voidaan hyväksyä vain silloin, kun se koskee tosiseikkoja, joiden vaikutus voi olla riidan lopputuloksen kannalta ratkaiseva, ja kun pyynnön esittäjä ei ole voinut vedota näihin seikkoihin ennen suullisen käsittelyn päättämistä.

128 Sama ratkaisu soveltuu suullisen käsittelyn uudelleen aloittamista koskevaan vaatimukseen. On totta, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 62 artiklan perusteella tällä tuomioistuimella on asiassa harkintavaltaa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on kuitenkin hyväksyttävä vaatimus ainoastaan, jos asianosainen vetoaa tosiseikkoihin, joilla voi olla ratkaiseva merkitys ja joihin tämä ei ole voinut vedota ennen suullisen käsittelyn päättämistä.

129 Nyt esillä olevassa asiassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa esitetty suullisen käsittelyn uudelleen aloittamista ja selvittämistoimia koskeva vaatimus perustui ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen PVC-tapauksissa antamaan tuomioon sekä komission asiamiesten ilmoituksiin PVC-tapauksissa pidetyssä istunnossa tai kyseisen tuomion julistamisen jälkeen pidetyssä lehdistötilaisuudessa.

130 Tältä osin on todettava, että komission kieliä koskevaan järjestelyyn liittyvästä oletetusta käytännöstä tai jälkikäteen tehdyistä muutoksista esitettyjä yleisluonteisia toteamuksia, jotka perustuvat muissa asioissa annettuun tuomioon tai muissa menettelyissä esitettyihin ilmoituksiin, ei voida sinänsä pitää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käsiteltävän asian lopputuloksen kannalta ratkaisevina.

131 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, että Hüls oli 4.3.1992 päivätyssä hakemuksessaan vedonnut virheeseen, joka koski komission puheenjohtajan ja pääsihteerin allekirjoituksilla todistusvoimaisiksi saatettujen, kaikilla todistusvoimaisilla kielillä laadittujen polypropeenipäätöksen alkuperäiskappaleiden puuttumista. Hüls ei kuitenkaan ole esittänyt polypropeenipäätökseen liittyviä ratkaisevia tosiseikkoja, joiden nojalla suullisen käsittelyn uudelleen aloittaminen olisi perusteltua.

132 Toisaalta on huomattava, että valittajalla oli mahdollisuus jo kannekirjelmässään esittää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle ainakin vähimmäismäärä selvitystä siitä, että prosessinjohtotoimet ja asian selvittämistoimet ovat asian käsittelyn kannalta tarpeellisia, jotta voidaan osoittaa, että polypropeenipäätös oli tehty kieliä koskevan järjestelyn sovellettavien määräysten vastaisesti tai että sitä oli muutettu sen jälkeen, kun komission jäsenten kollegio oli hyväksynyt sen, taikka että alkuperäiskappaleet puuttuivat, kuten tietyt kantajat PVC-tapauksissa tekivätkin (ks. vastaavasti em. asia Baustahlgewebe v. komissio, tuomion 93 ja 94 kohta).

133 Tältä osin on tuotava esiin, toisin kuin Hüls väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole valituksenalaisessa tuomiossa katsonut, että Hüls olisi esittänyt 4.3.1992 päivätyssä hakemuksessa mainitsemansa tosiseikat ajoissa.

134 Lisäksi on todettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella ei ole ollut velvollisuutta määrätä suullista käsittelyä aloitettavaksi uudelleen sillä perusteella, että sillä on väitetty olevan velvollisuus tutkia viran puolesta polypropeenipäätöksen hyväksymismenettelyn lainmukaisuutta koskevat perusteet. Tällainen velvollisuus perusteiden tutkimiseen viran puolesta voi olla olemassa ainoastaan asiakirja-aineistoon liitettyjen tosiseikkoja koskevien selvitysten perusteella.

135 Näin ollen on katsottava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole tehnyt oikeudellista virhettä kieltäytyessään aloittamasta suullista käsittelyä uudelleen ja määräämästä prosessinjohto- ja selvittämistoimista.

136 Edellä esitetystä seuraa, että yhteisön oikeuden rikkomista koskevan valitusperusteen toinen osa ja menettelyvirheitä koskeva valitusperuste on niin ikään hylättävä.

Yhteisön oikeuden rikkominen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen käsiteltäväksi saatettua tosiseikastoa määritettäessä ja arvioitaessa, kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneiden yrityskohtaista vastuuta arvioitaessa ja sakon suuruutta määritettäessä

Yleistä

137 Hüls väittää yhteisön oikeuden rikkomista koskevan valitusperusteensa kolmannessa osassa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on määrittäessään ja arvioidessaan tosiseikastoa tehnyt virheitä, jotka ovat vaikuttaneet kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneiden yrityskohtaisen vastuun arviointiin ja sakon suuruuden määrittämiseen.

138 Yhteisöjen tuomioistuimen pitäisi Hülsin mukaan arvioida valitukseen liittyvät todistuskeinot aina, kun kyseessä ovat selvitysaineistoa, sen käyttöä ja arviointia koskevat oikeudelliset määrittelytavat sekä todistustaakkaa ja näyttökynnystä koskevat kysymykset.

139 Selvitysaineiston arviointi kuuluu siis Hülsin mukaan sellaisen valvonnan piiriin, joka kohdistuu siihen, onko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin noudattanut ja soveltanut oikein todistelua koskevia oikeusnormeja, logiikan sääntöjä tai kokemuksen sanelemia yleisiä sääntöjä. Lisäksi on tarkistettava, ovatko tehdyt johtopäätökset määritellyn tosiseikaston valossa perusteltuja. Kilpailuasioissa komission esittämien tosiseikkoja koskevien väitteiden pitäisi tukea sen niistä tekemiä johtopäätöksiä. Näyttökynnyksen osalta on riittävää, mutta välttämätöntä, että tosiseikasto voidaan määrittää riittävän vakavien, täsmällisten ja yhtäpitävien olettamusten perusteella, jotka eivät ole ristiriidassa vastakkaisten

olettamusten kanssa. Lisäksi selvitysaineistoa on arvioitava kokonaisuutena ottaen huomioon kyseisten markkinoiden ominaispiirteet.

140 Hülsin mukaan nämä edellytykset perustuvat ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun syyttömyysolettamaan, joka pätee myös yhteisön oikeusjärjestyksessä. Valituksen yhteydessä on katsottava, että syyttömyysolettamaa ei ole otettu huomioon, jos ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätyy tosiseikastoa arvioidessaan ja määrittäessään lopputuloksiin, jotka eivät ole yhteensopivia asianosaisen väitteiden kanssa ja joissa niitä ei oteta riittävällä tavalla huomioon, tai jos toteen näytetyt tosiseikat eivät riitä niistä tehtyjen johtopäätösten tueksi. Päätökset, joihin liittyy tällaisia virheitä, pitäisi kumota EY:n tuomioistuimen perussäännön 54 artiklan ensimmäisen kohdan mukaisesti, koska tämän perussäännön 51 artiklan ensimmäisessä kohdassa tarkoitetut edellytykset täyttyvät.

Säännöllisesti järjestettyihin kokouksiin osallistuminen

141 Hülsin mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on virheellisesti olettanut valituksenalaisen tuomion 114—129 kohdassa, että Hüls olisi osallistunut säännöllisesti tuottajien kokouksiin vuoden 1978 lopusta tai vuoden 1979 alusta lähtien. Tältä osin Hüls ilmoittaa, että ICI:n vastauksen katkelma, joka koskee komission tietojensaantipyyntöä ja jonka perusteella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin vakuuttui Hülsin osallistuneen säännöllisesti kokouksiin, ei sisällä mitään tietoa tämän osallistumisen kestosta. Säännönmukaisen osallistujan ("regular participant") aseman perusteella ei voida määritellä ajanjaksoa, jonka kuluessa yritys on osallistunut kokouksiin. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on siten jättänyt huomiotta sen, että ICI:n lausumilla ei ole näyttöarvoa, ja jättänyt täyttämättä selvitysaineiston arviointia koskevat edellytykset.

142 Valituksenalaisen tuomion 115 kohdassa mainitut taulukot ovat Hülsin mukaan mitä suurimmassa määrin kyseenalainen todistuskeino, eikä niiden perusteella

voida päätellä valittajan kokouksiin osallistumisen kestoa. Näiden taulukoiden perusteella ei voida tietää, kuka ne on laatinut ja minkä lähteiden perusteella. Niissä mainittuja lukuja ei voida pitää myyntilukuina: ei voida pitää mahdottomana, että kyseessä on yksi lukuisista ehdotuksista, joilla pyrittiin ottamaan käyttöön kiintiöiden valvontajärjestelmä. Nämä taulukot olisi voitu laatia monin eri tavoin ilman, että kokouksia olisi pidetty, koska ne voivat perustua Fides-järjestelmään. Niitä ei siis voida Hülsin mukaan missään oloissa pitää näyttönä kokousten pitämisestä.

143 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on Hülsin mukaan tukeutunut yksinomaan ICI:n esittämään yleisluonteiseen selitykseen, joka oli laadittu englanniksi subjunktiivissa ja jonka saksankielinen käännös on virheellinen. ICI:n lausunto koskee ainoastaan yhtä taulukoista, eikä sillä siis voida osoittaa, että vuoden 1979 kiintiöjärjestelmän vahvistavasta taulukosta ilmenevät tiedot olisivat peräisin Hülsiltä.

144 Siltä osin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, että Hülsin puutteellinen vastaus tietojensaantipyyntöön sekä sen osallistuminen kokouksiin vuosina 1982—1983 tukevat väitettä siitä, että Hüls olisi osallistunut säännöllisesti kausittain järjestettyihin kokouksiin, on Hülsin mukaan riittävää todeta, että osallistuminen kokouksiin vuosina 1982—1983 ei osoita mitään sen käyttäytymisestä neljä viisi vuotta aiemmin.

145 Hülsin mukaan osallistujien välillä ei ole koskaan ollut salaista yhteistyötä vaan enintään yhdenmukaistettuja menettelytapoja, jotka edellyttäisivät yritysten välistä yhteistoimintaa, tätä yhteistoimintaa vastaavaa markkinakäyttäytymistä ja näiden kahden seikan välistä syy-yhteyttä. Vaikka katsottaisiin, että Hülsin epäsäännöllinen osallistuminen kokouksiin on johtanut yhteistoimintaan, sen markkinakäyttäytyminen ei vastaa tällaista yhteistoimintaa.

146 Hüls päättelee tästä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut yhteisön oikeuden näyttökynnystä ja selvitysaineiston arviointia koskevien periaatteiden vastaisesti varsin ristiriitaisten tosiseikkojen perusteella, että Hüls olisi osallistunut säännöllisesti järjestettyihin kokouksiin 1978—1979 lähtien, vaikka näyttöä tästä osallistumisesta oli esitetty ainoastaan yhden vuonna 1981 pidetyn

kokouksen ja vuosien 1982—1983 osalta. Edes ajanjakson 1981—1983 osalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole Hülsin mukaan kyennyt muutoin kuin sivuuttamalla todistustaakkaa koskevat periaatteet toteamaan, että Hüls olisi osallistunut kokouksiin hintojen ja myyntimäärien vahvistamista varten. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin velvoitti nimittäin 126 kohdassa Hülsin esittämään näyttöä, joka osoittaisi sen syyttömäksi syyttömyysolettaman vastaisesti, tavalla, joka on yhteensopimaton yhteisön oikeuden periaatteiden kanssa. Todistustaakka ei kuitenkaan kuulu Hülsille, vaan komissiolle. Se, että Hüls ei ole osallistunut kokouksiin, on sitä paitsi komissiolle vastainen tosiseikka, jota se ei voisi näyttää toteen.

147 Komission mukaan ei pidä paikkaansa, että ICI:n toimittamat tiedot Hülsin osallistumisesta kokouksiin vuoden 1978 lopusta tai vuoden 1979 alusta lähtien olisivat olleet ainoana selvityksenä. Näitä tietoja on pikemminkin arvioitava yhdessä muun muassa valituksenalaisen tuomion 115 kohdassa mainitun sen taulukon kanssa, jossa vahvistetaan vuoden 1979 kiintiöt ja jossa Hülsille ilmoitettu kiintiö perustuu tietoihin, jotka voivat olla peräisin vain siltä itseltään.

148 Komissio korostaa vielä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole vaatinut Hülsiä näyttämään syyttömyyttään toteen, vaan ainoastaan todennut, ettei asiassa ole riittävää selvitystä, jonka nojalla voitaisiin perustella Hülsin epätavallinen käyttäytyminen, kun tämä väittää osallistuneensa kokouksiin ilman aikomusta osallistua kokouksissa sovittuihin kilpailua rajoittaviin toimiin. Valituksenalaisen tuomion 116 ja 117 kohta osoittavat lisäksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on Hülsin oman käyttäytymisen vuoksi antanut tämän väitteille vähemmän arvoa kuin niille tiedoille, joihin komissio on perustanut päätöksensä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei näin ollen ole toiminut lainvastaisesti eikä varsinkaan loukannut ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa tarkoitettua syyttömyysolettaman periaatetta.

149 Tältä osin on aluksi katsottava, että syyttömyysolettaman periaate, sellaisena kuin se ilmenee muun muassa ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kohdasta, on yksi niistä perusoikeuksista, joita yhteisöjen tuomioistuimen — myös Euroopan yhtenäisasiakirjan johdanto-osassa ja Euroopan unionista tehdyn sopimuksen F artiklan 2 kohdassa vahvistetun — vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan suojataan yhteisön oikeudessa (ks. vastaavasti em. asia Bosman, tuomion 79 kohta).

150 Lisäksi on katsottava, että kun otetaan huomioon kyseisten rikkomisten luonne sekä niihin liittyvien seuraamusten luonne ja ankaruus, syyttömyysolettaman periaate soveltuu yrityksiä koskevien kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyviin menettelyihin, jotka voivat johtaa sakkojen tai uhkasakkojen määräämiseen (ks. vastaavasti mm. asia Öztürk, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 21.2.1984, A-sarja, nro 73 ja asia Lutz, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 25.8.1987, A-sarja, nro 123-A).

151 Hülsin esittämien väitteiden hyväksyttävyydestä on ensinnäkin tuotava esiin, että toisin kuin Hüls väittää, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, että ICI:n vastausta, jonka se antoi Hülsin osallistumisesta säännöllisesti järjestettyihin kokouksiin, tukivat muut selvitykset, kuten valituksenalaisen tuomion 115 kohdassa mainitut taulukot.

152 Toiseksi on todettava, että se, mikä arvo annetaan näille taulukoille, ICI:n edellä mainitulle vastaukselle sekä useimpien kantajien ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen antamille vastauksille, joiden mukaan kyseisiä taulukoita ei olisi voinut laatia Fides-järjestelmän tilastojen perusteella, on selvitysaineiston arviointia koskeva kysymys, jota yhteisöjen tuomioistuin ei voi tutkia valituksen yhteydessä.

153 Kolmanneksi on todettava, että esille tuomiensa selvitysten perusteella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on voinut arvioidakseen Hülsin niiden väitteiden luotettavuutta, joiden mukaan se kiistää osallistuneensa muihin kokouksiin aikaisempien vuosien aikana, ottaa huomioon selvitysaineistoa, joka osoittaa Hülsin osallistuneen tiettyihin kokouksiin vuosina 1982 ja 1983 vastoin sen tietojensaantipyyntöön antamassaan vastauksessa ilmoittamia tietoja.

154 Neljänneksi on huomattava, että kun kysymys on kilpailusääntöjen rikkomista koskevasta oikeudenkäynnistä, komission on esitettävä selvitys niistä kilpailusääntöjen rikkomisista, jotka se on katsonut tapahtuneeksi, ja oikeudellisesti riittävä näyttö kilpailusääntöjen rikkomisen muodostavista seikoista (em. asia Baustahlgewebe, tuomion 58 kohta).

155 Koska komissio oli kuitenkin kyennyt näyttämään, että Hüls oli osallistunut selvästi kilpailua rajoittaviin yritysten välisiin kokouksiin, Hülsin oli esitettävä selvitystä siitä, että sen osallistumisella kyseisiin kokouksiin ei ollut kilpailua rajoittavaa tarkoitusta, osoittamalla ilmoittaneensa kilpailijoilleen, että sillä oli näihin kokouksiin osallistuessaan kilpailijoihin nähden eri näkemys. Tästä seuraa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole valituksenalaisen tuomion 126 kohdassa kääntänyt perusteettomasti todistustaakkaa.

156 Viidenneksi ja viimeiseksi on todettava, että Hülsin väitteet siitä, että yritysten välistä yhteistoimintaa vastaavasta markkinakäyttäytymisestä ja kilpailua rajoittavista vaikutuksista ei ole esitetty näyttöä, perustuvat virheelliseen käsitykseen perustamissopimusken 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua yhdenmukaistettua menettelytapaa koskevista todisteluvaatimuksista.

157 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 129 kohdassa katsonut, että komissio oli perustellusti voinut pitää polypropeenin tuottajien säännöllisesti järjestettyjä kokouksia, joihin valittaja osallistui vuoden 1978 lopun tai vuoden 1979 alun ja syyskuun 1983 välillä, toissijaisesti perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuina yhdenmukaistettuina menettelytapoina.

158 Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhdenmukaistetulla menettelytavalla tarkoitetaan yritysten välisen yhteistoiminnan muotoa, jolla tietoisesti korvataan kilpailun riskit käytännön yhteistyöllä ilman, että asiasta olisi tehty varsinaista sopimusta (ks. yhdistetyt asiat 40/73—48/73, 50/73, 54/73—56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73, Suiker Unie ym. v. komissio, tuomio 16.12.1975, Kok. 1975, s. 1663, 26 kohta ja yhdistetyt asiat C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 ja C-125/85—C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö ym. v. komissio, tuomio 31.3.1993, Kok. 1993, s. I-1307, 63 kohta).

159 Yhteisöjen tuomioistuin totesi lisäksi, että yhteensovittamisen ja yhteistyön kriteerejä on tarkasteltava sellaisesta perustamissopimuksen kilpailua koskeville

määräyksille ominaisesta näkökulmasta, jonka mukaan jokaisen yrityksen on itsenäisesti määrättävä yhteismarkkinoilla noudatettavaksi aikomastaan toimintalinjasta (ks. em. yhdistetyt asiat Suiker Unie ym. v. komissio, tuomion 173 kohta; asia 172/80, Züchner, tuomio 14.7.1981, Kok. 1981, s. 2021, 13 kohta; em. yhdistetyt asiat Ahlström Osakeyhtiö ym. v. komissio, tuomion 63 kohta ja em. asia Deere v. komissio, tuomio 28.5.1998, 86 kohta).

160 Tämän saman oikeuskäytännön mukaan, vaikka tämä itsenäisyysvaatimus ei suljekaan pois yritysten oikeutta sopeutua tehokkaasti kilpailijoidensa todettuun tai odotettuun käyttäytymiseen, sen kanssa on kuitenkin ehdottomasti ristiriidassa, että tällaiset yritykset olisivat keskenään minkäänlaisessa suorassa tai epäsuorassa yhteydessä joko pyrkimällä vaikuttamaan todellisen tai mahdollisen kilpailijan markkinakäyttäytymiseen tai paljastamalla tällaiselle kilpailijalle päätetty tai suunnitteilla oleva markkinakäyttäytyminen, kun näiden yhteydenottojen tarkoituksena tai vaikutuksena on sellaisten kilpailuolosuhteiden muodostuminen, jotka eivät vastaa tavanomaisia olosuhteita kyseisillä markkinoilla, kun otetaan huomioon tarjottujen tuotteiden tai palveluiden luonne, yritysten merkittävyys ja lukumäärä sekä kyseisten markkinoiden laajuus (ks. vastaavasti em. yhdistetyt asiat Suiker Unie ym. v. komissio, tuomion 174 kohta, em. asia Züchner, tuomion 14 kohta ja em. asia Deere v. komissio, tuomio 28.5.1998, 87 kohta).

161 Tästä seuraa yhtäältä, että yhdenmukaistetun menettelytavan käsite, sellaisena kuin se ilmenee perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan sanamuodosta, kattaa paitsi yritysten välisen yhteistoiminnan, myös tätä yhteistoimintaa seuraavan markkinakäyttäytymisen ja näiden kahden seikan välisen syy-yhteyden.

162 On kuitenkin syytä olettaa, elleivät asianomaiset toimijat esitä niille kuuluvan näyttövelvollisuuden mukaisesti vastakkaista näyttöä, että asianomaisten toimijoiden on tuotava esiin, että yhteistoimintaan osallistuvat ja edelleen markkinoilla toimivat yritykset ottavat markkinakäyttäytymisessään huomioon kilpailijoidensa kanssa vaihdetut tiedot. Näin on etenkin siinä tapauksessa, että yhteistoiminta jatkuu pitkän ajanjakson kuluessa säännöllisenä, kuten nyt käsiteltävänä olevassa asiassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tekemän toteamuksen mukaan.

163 Toisaalta, toisin kuin Hüls väittää, edellä kuvattu yhdenmukaistettu menettelytapa kuuluu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, vaikka markkinoilla ei olisi kilpailua rajoittavia vaikutuksia.

164 Kyseisen määräyksen sanamuodostakin ilmenee, että kuten yritysten väliset sopimukset ja yritysten yhteenliittymien päätökset, myös yhdenmukaistetut menettelytavat ovat vaikutuksistaan riippumatta kiellettyjä, jos niillä on kilpailua rajoittava tarkoitus.

165 Vaikka yhdenmukaistetun menettelytavan käsite sinänsä edellyttää markkinoilla toimivien yritysten tietynlaista käyttäytymistä, se ei välttämättä merkitse sitä, että tämän käyttäytymisen konkreettisena vaikutuksena olisi kilpailun rajoittuminen, estyminen tai vääristyminen.

166 Tämä tulkinta ei ole ristiriidassa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa asetetun kiellon rajoittavan luonteen kanssa (ks. asia 24/67, Parke Davis, tuomio 29.2.1968, Kok. 1968, s. 81, 109 kohta; Kok. Ep I, s. 327), koska sillä ei laajenneta määräyksen soveltamisalaa, vaan se vastaa kyseisessä määräyksessä käytettyjen käsitteiden sanatarkkaa merkitystä.

167 Näin ollen, toisin kuin Hüls väittää, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole rikkonut todistustaakkaa koskevia sääntöjä katsoessaan, että koska komissio oli esittänyt riittävää selvitystä Hülsin osallistumisesta polypropeenin tuottajien yhteistoimintaan, jonka tarkoituksena oli rajoittaa kilpailua, sen ei tarvinnut näyttää toteen, että tämä yhteistoiminta olisi ilmennyt markkinakäyttäytymisenä tai että sillä olisi ollut kilpailua rajoittavia vaikutuksia. Sitä vastoin Hülsin oli näytettävä toteen, ettei yhteistoiminta ollut vaikuttanut millään tavoin sen omaan markkinakäyttäytymiseen.

168 Näin ollen, ilman että olisi tarpeen tutkia kaikilta osin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa koskevaa tulkintaa, riittää kun todetaan, että se ei ole missään tapauksessa loukannut syyttömyysolettaman periaatetta eikä myöskään rikkonut todistelua koskevia sääntöjä katsoessaan, että komissio oli esittänyt riittävää selvitystä siitä, että Hüls oli osallistunut säännöllisesti polypropeenin tuottajien säännöllisesti järjestettyihin kokouksiin vuoden 1978 lopun tai vuoden 1979 alun ja syyskuun 1983 välillä, että näiden kokousten tarkoituksena oli muun muassa vahvistaa hintatavoitteet ja myyntimäärät ja että ne olivat osa järjestelmää. Tästä seuraa, että Hülsin tältä osin esittämät väitteet on hylättävä.

Hinta-aloitteet

169 Hülsin mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 166—177 kohdassa jättänyt huomiotta selvitysaineiston arviointia ja näyttökynnystä koskevat vaatimukset ja päätynyt yleisiin toteamuksiin, joiden tukena ei ole vahvistettuja tosiseikkoja. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on sen mukaan tehnyt yleisen olettamuksen, jonka mukaan Hüls oli osallistunut hinta-aloitteista sopineiden polypropeenin tuottajien säännöllisesti järjestettyihin kokouksiin, ottamatta huomioon, että Hüls oli osallistunut hintoja koskeneisiin kokouksiin ainoastaan ajoittain lyhyen ajanjakson kuluessa.

170 Lisäksi Hüls katsoo, että kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on päätellyt tästä osallistumisesta Hülsin hyväksyneen hinta-aloitteet ja niiden toteuttamisen ja katsonut, että jollei näin ollut, Hülsin oli esitettävä siitä todisteita, se on virheellisesti edellyttänyt, että Hüls näyttäisi syyttömyytensä toteen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on lisäksi jättänyt huomiotta lieventävät asianhaarat, jotka estävät Hülsin mukaan valituksenalaisen tuomion 168 kohdassa tältä osin tehdyn olettamuksen.

171 Hüls korostaa vielä, että vaikka se on osallistunut kokouksiin, se on ainoastaan kolme kertaa heinäkuun ja marraskuun 1982 välillä antanut hintoja koskevia ohjeita, joissa noudatettiin kokousten aikana ilmoitettuja suuntaviivoja mutta jotka olivat toisaalta täysin sisäisiä, eikä niitä koskaan ilmoitettu asiakkaille. Hüls toteaa yhteenvetona, että se ei ole koskaan käytännössä toteuttanut näitä

hinta-aloitteita, millä on ratkaiseva merkitys katsottaessa, että tuottajien välillä ei ole ollut salaista yhteistyötä, vaan ainoastaan yhdenmukaistettuja menettelytapoja: Hülsin tapauksessa ei ole ollut kyse yhteistoimintaa vastaavasta menettelytavasta markkinoilla. Siten näiden hintoja koskevien ohjeiden vaikutukset markkinoilla ovat olemattomat, koska myyntitoimistot eivät ole välittäneet niitä asiakkaille. Hüls on noudattanut itsenäistä hintapolitiikkaa ja investoinut omien intressiensä mukaisesti erityistuotteisiin voidakseen luopua kannattamattomasta massatuotannosta.

172 Rajoittaessaan toteamuksensa vuotta 1982 edeltävään aikaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on Hülsin mukaan myöntänyt, ettei sillä ollut käytössään minkäänlaista selvitystä Hülsiä vastaan aikaisemman ajan osalta, mikä olisi pitänyt ottaa sakon määräämisessä huomioon. Valituksenalaisen tuomion tarkoituksellisesti epätäsmälliset perustelut ovat ristiriidassa tosiseikaston määrittämisen kanssa ja merkitsevät perusteluvelvollisuuden laiminlyöntiä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on toisaalta antanut ilmeisen liioitellun merkityksen varsin ristiriitaisille todisteille päättelemällä ICI:n tunnustusten perusteella, että Hülsin voitaisiin katsoa olevan käyttäytymisestä yrityskohtaisesti vastuussa. Hülsin mukaan pelkästään tiettyihin irrallisiin kokouksiin osallistumisen perusteella ei voida päätellä, että se olisi osallistunut hintakartelliin kokousten lopputulosten täytäntöönpanon muodossa.

173 Komissio palauttaa mieleen Hülsin kokouksiin osallistumisesta esittämänsä väitteet ja korostaa, että sen, joka aikoo vedota täysin epätavanomaiseen käyttäytymiseen, on esitettävä konkreettista näyttöä lausumiensa tueksi. Kuitenkaan täysin yleisluonteiset väitteet peitellyistä varauksista ja simuloidusta käyttäytymisestä eivät ole riittäviä. Komissio huomauttaa lisäksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on perustellusti kiinnittänyt huomiota siihen, että Hülsin antamat hintoja koskevat ohjeet eivät olleet yksinomaan sisäisiä. Komissio korostaa ICI:n toimittamien tietojen todistusvoiman osalta, että kyseessä on selvitysaineiston arviointia koskeva kysymys eli väite, jota ei voida tutkia valituksen yhteydessä.

174 Tältä osin on ensinnäkin tuotava esiin, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella oli oikeus todistustaakkaa perusteettomasti kääntämättä katsoa, että koska komissio oli kyennyt näyttämään Hülsin osallistuneen kokouksiin, joiden

aikana päätettiin ja järjestettiin hinta-aloitteet ja valvottiin niitä, Hülsin oli näytettävä toteen väitteensä, jonka mukaan se ei olisi hyväksynyt näitä aloitteita.

175 Seuraavaksi on todettava, että yhteisöjen tuomioistuin ei voi valitusta käsitellessään kyseenalaistaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 173 kohdassa tekemää arviointia siitä, että Hülsin pääkonttorin myyntitoimistoille osoittamilla hintoja koskevilla ohjeilla pyrittiin saamaan aikaan ulkoisia vaikutuksia.

176 Hülsin väitteillä, joilla se pyrkii osoittamaan, että sen markkinakäyttäytyminen olisi ollut riippumaton hinta-aloitteista tai että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tältä osin tekemät toteamukset koskisivat ainoastaan osaa polypropeenipäätöksessä tarkoitetusta ajanjaksosta, ei ole merkitystä.

177 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 291 kohdassa katsonut, että komissiolla oli oikeus pitää Hülsin ja muiden polypropeenin tuottajien välistä yhteisymmärrystä muun muassa hinta-aloitteista perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuina sopimuksina.

178 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sopimuksen konkreettisia seurauksia ei tarvitse ottaa huomioon perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa sovellettaessa, jos ilmenee, että sopimuksen tarkoituksena on rajoittaa, estää tai vääristää kilpailua (yhdistetyt asiat 56/64 ja 58/64, Consten ja Grundig v. komissio, tuomio 13.7.1966, Kok. 1966, s. 429, 496; Kok. Ep. I, s. 275; ks. vastaavasti myös asia C-277/87, Sandoz prodotti farmaceutici v. komissio, tuomio 11.1.1990, Kok. 1990, s. I-45 ja asia C-219/95 P, Ferriere Nord v. komissio, tuomio 17.7.1997, Kok. 1997, s. I-4411, 14 ja 15 kohta).

179 Näin ollen asiassa ei ole ilmennyt, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi rikkonut todistelua koskevia sääntöjä tai laiminlyönyt perusteluvelvoitettaan

katsoessaan, että komissio oli selvittänyt riittävällä tavalla, että Hüls kuului niihin polypropeenin tuottajiin, joiden kesken oli päästy yhteisymmärrykseen polypropeenipäätöksessä mainituista hinta-aloitteista, että hinta-aloitteet olivat osa järjestelmää ja että niillä oli vaikutuksia marraskuuhun 1983 saakka. Hülsin valituksenalaisen tuomion tähän osaan kohdistuvat väitteet on siis hylättävä.

Toimenpiteet, joilla pyrittiin helpottamaan hinta-aloitteiden täytäntöönpanoa

180 Hülsin mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi virheellisesti valituksenalaisen tuomion 189—199 kohdassa ja erityisesti 190 kohdassa, että Hüls oli hyväksynyt myös toimenpiteet, joilla pyrittiin helpottamaan hinta-aloitteiden täytäntöönpanoa, kun otetaan huomioon sen osallistuminen tiettyihin kokouksiin, selvittämättä, mistä toimenpiteistä oli kysymys, ketkä niihin olivat osallistuneet ja minä ajankohtana sekä miten nämä väitteet oli näytetty toteen. Hüls väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan Hülsin osallistuminen näiden toimenpiteiden kokonaisuuteen perustuu siihen, että Hüls ei ollut esittänyt mitään selvitystä päinvastaisesta. Hüls huomauttaa, että tällaiset perustelut eivät ole perusteluvelvollisuuden mukaisia, eivätkä ne myöskään täytä selvitysaineiston sellaista arviointia koskevia edellytyksiä, jossa otetaan huomioon Hülsin esittämät oikeudelliset perustelut ja niiden perusteena olevat tosiseikat.

181 Hüls korostaa "account leadership" -järjestelmän osalta, että asiaa pelkästään esitettiin ja siitä keskusteltiin ilman, että esitykset ja keskustelut olisivat koskaan johtaneet tämänkaltaisiin järjestelyihin. Komission toimittamien asiakirjojen perusteella ei voida päätellä mitään "leadership"-järjestelmän täytäntöönpanosta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen käyttämät termit osoittavat, että kyse ei ole ollut sitovan järjestelyn täytäntöönpanosta vaan sitä vastoin siitä, että sopimusta ei ole tehty. Tämä osoittaa myös sen, etteivät tuottajat olleet valmiita sitoutumaan kilpailua rajoittaviin toimenpiteisiin ja niiden täytäntöönpanoon ja että ne turvautuivat kokouksissa samanaikaisesti peiteltyihin varauksiin ja harhaanjohtavien tietojen antamiseen. Valituksenalaisen tuomion 191 kohdassa lainatussa kohdassa esitetään ainoastaan yleisiä ongelmia, jotka liittyvät uusien asiakkaiden hankkimiseen, eikä sillä voida tukea ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen johtopäätöksiä asiakkaiden osoittamisesta tietyille tuottajille ja "linjajohtajien" nimeämisestä. Tältä osin Hüls korostaa, ettei se ole suinkaan ollut sille osoitettujen neljän asiakkaan "leader" määrien tai hintojen

osalta, vaikka se onkin yksittäistapauksissa ollut niiden tavarantoimittajana. Tämä tavarantoimitusten osalta poikkeava käyttäytyminen on täysin ristiriidassa sen olettamuksen kanssa, jonka mukaan Hüls olisi toiminut "account leadership" -järjestelmässä.

182 Komission mukaan valituksenalaisen tuomion 190 kohtaa on luettava sen asiayhteydessä. Hülsin väitteet siitä, ettei "account leadership" -järjestelmää pantu täytäntöön, ovat ristiriidassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen 192 ja 193 kohdassa mainitsemien niiden todisteiden kanssa, joista ilmenee, että kyseinen järjestelmä toimi joka tapauksessa osittain kahden kuukauden ajan, vaikka osallistujat eivät olleetkaan siihen tyytyväisiä.

183 Tältä osin riittää, kun ensinnäkin todetaan Hülsin väitteistä poiketen, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 190—192 ja 197—198 kohdassa esittänyt riittävät perustelut hinta-aloitteiden täytäntöönpanon helpottamiseksi tarkoitettujen toimenpiteiden olemassaolosta ja luonteesta sekä siitä, mitkä yritykset osallistuivat näihin toimenpiteisiin.

184 Yhteisöjen tuomioistuin ei voi valitusta käsitellessään kohdistaa valvontaansa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen käsiteltäväksi saatetun selvitysaineiston arviointiin ja muun muassa kokouspöytäkirjojen sekä ICI:n ja Hülsin tietojensaantipyyntöihin antamien vastausten arviointiin.

185 Tämän tuomion 178 kohdassa esitetyillä perusteilla väitteet, joiden mukaan Hüls ei olisi pannut "account leadership" -järjestelmää täytäntöön, ovat merkityksettömiä, koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 291 kohdassa katsonut, että komissiolla oli oikeus pitää Hülsin ja muiden polypropeenin tuottajien välistä yhteisymmärrystä hinta-aloitteiden täytäntöönpanon helpottamiseksi tarkoitetuista toimenpiteistä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuina sopimuksina.

186 Tästä seuraa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole rikkonut todistelua koskevia sääntöjä tai laiminlyönyt perusteluvelvollisuuttaan, kun se on katsonut komission selvittäneen riittävällä tavalla, että Hüls kuului niihin polypropeenin tuottajiin, jotka olivat päässeet yhteisymmärrykseen polypropeenipäätöksessä mainittujen hinta-aloitteiden täytäntöönpanon helpottamiseksi tarkoitetuista toimenpiteistä. Myöskään Hülsin tältä osin esittämiä väitteitä ei voida hyväksyä.

Myyntitavoitteet ja kiintiöt

187 Hüls toteaa valituksenalaisen tuomion 231—261 kohdassa käsiteltyjen myyntitavoitteiden ja kiintiöiden osalta, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ensinnäkin perustanut kantansa virheelliseen toteamukseen, jonka mukaan Hüls olisi osallistuneen säännöllisesti tuottajien säännöllisesti järjestettyihin kokouksiin. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tämän jälkeen todennut, että Hülsin nimi ilmeni eri taulukoista, ja pitänyt siten sen nimen mainitsemista lisäselvityksenä kokouksiin osallistumisen ohella. Hüls arvostelee ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, että se on virheellisesti päätellyt Hülsin nimen mainitsemisesta taulukoissa, että se olisi osallistunut säännöllisesti järjestettyihin kokouksiin, ja siitä, että se on siten antanut sen harhaanjohtavan vaikutelman, että tästä osallistumisesta olisi olemassa runsaasti selvitystä, vaikka kaikki väitteet, jotka koskevat sen nimen pelkkää mainintaa tietyissä taulukoissa, voitaisiin yhdistää. Nämä taulukot, joiden laatijoita tai laatimispäivää ei voida määrittää, eivät millään tavoin tue väitettä kilpailusääntöjen vastaisen käyttäytymisen olemassaolosta.

188 Komissio huomauttaa, että valituksenalaisessa tuomiossa arvioidaan selvitysaineisto yksityiskohtaisesti. Tältä osin Hüls ei ota kritiikissään huomioon olemassaolevaa selvitysaineistoa. Väitettä ei voida ottaa tutkittavaksi, koska se koskee selvitysaineiston arviointia, ja se on perusteeton, koska se on ristiriidassa olemassaolevan ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen yksityiskohtaisesti arvioiman selvitysaineiston kanssa.

189 Tältä osin riittää, kun todetaan, että sikäli kuin Hülsin esittämät väitteet koskevat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamuksia Hülsin osallistumisesta säännöllisesti järjestettyihin kokouksiin, ne on hylättävä tämän tuomion 151—167 kohdassa mainituilla perusteilla.

190 Siltä osin kuin nämä väitteet koskevat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointia sille esitetystä selvitysaineistosta ja erityisesti kokousten osanottajien taulukoista, Hülsin väitteet on jätettävä valituksen yhteydessä tutkimatta.

191 Näin ollen asiassa ei ole ilmennyt, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi rikkonut todistelua koskevia sääntöjä tai laiminlyönyt perusteluvelvollisuuttaan, kun se on katsonut komission selvittäneen riittävällä tavalla, että Hüls kuului niihin polypropeenin tuottajiin, jotka olivat osana kiintiöjärjestelmää päässeet polypropeenipäätöksessä mainittuun yhteisymmärrykseen vuosia 1979 ja 1980 ja vuoden 1983 ensimmäistä puoliskoa koskevien myyntimäärien tavoitteista sekä vuosien 1981 ja 1982 myyntien rajoittamisesta aikaisemman ajanjakson perusteella. Hülsin väitteet on tältäkin osin hylättävä.

Kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneiden yrityskohtainen vastuu ja sakon suuruuden määrittäminen

192 Hüls väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole kyennyt määrittämään täsmällisesti kunkin yrityksen osallisuuden laajuutta ajallisesti eikä myöskään tosiseikkojen osalta. Kun useat yritykset ovat osallistuneet perustamissopimuksen 85 artiklan määräysten rikkomiseen, kunkin yrityksen osalta on selvitettävä sen osallisuus kuhunkin yksittäiseen toimeen samalla varmuudella kuin siinä tapauksessa, että kyseessä olisi yksi ainoa rikkomiseen syyllistynyt. Kukin yritys on Hülsin mukaan vastuussa ainoastaan siltä osin kuin sen osalli-

suus on näytetty toteen, ja kunkin yksittäisen osallistujan osallisuuden aste on vahvistettava erikseen.

193 Erityisesti sakko on Hülsin mukaan laskettava yrityskohtaisesti niiden tosiseikkojen perusteella, jotka liittyvät kunkin osallisuuteen. Komissio ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin eivät ole noudattaneet näitä periaatteita varsinkaan, kun ne ovat vahvistaneet sakon suuruuden Hülsin liikevaihdon perusteella ottamatta huomioon sen tilanteen erityispiirteitä.

194 Tältä osin edellä esitetystä seuraa yhtäältä, toisin kuin Hüls väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole tehnyt oikeudellista virhettä katsoessaan Hülsin osallistuneen kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen tai arvioidessaan tämän osallisuuden kestoa ja merkitystä.

195 Toisaalta on huomattava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan (ks. mm. yhdistetyt asiat 100/80—103/80, Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983, Kok. 1983, s. 1825, 120 kohta ja asia 183/83, Krupp Stahl v. komissio, tuomio 12.11.1985, Kok. 1985, s. 3609, 37 kohta) sakon suuruutta määritettäessä voidaan ottaa huomioon paitsi yrityksen kokonaisliikevaihto, josta saadaan tietoa, vaikka se olisikin likimääräistä ja puutteellista, yrityksen koko ja sen taloudellinen valta, myös se osa liikevaihdosta, joka perustuu rikkomisen kohteena oleviin tavaroihin ja jonka perusteella voidaan siis saada tietoa rikkomisen laajuudesta.

196 Valituksenalaisen tuomion 361 kohdasta, jossa viitataan polypropeenipäätöksen 108 ja 109 kohtaan, ilmenee, että kunkin yrityksen osalta on otettu huomioon sen toimittaman polypropeenin määrä yhteisössä sekä sen liikevaihto. Ensim-

mäisen oikeusasteen tuomioistuin ei siten ole tehnyt tältä osin oikeudellista virhettä.

197 Yhteisöjen tuomioistuin ei voi valitusta käsitellessään kohtuussyistä korvata omalla arvioinnillaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen täyden harkintavaltansa nojalla suorittamaa arviointia sellaiselle yritykselle määrätyn sakon suuruudesta, joka on rikkonut yhteisön oikeutta (ks. mm. asia C-320/92 P, Finsider v. komissio, tuomio 15.12.1994, Kok. 1994, s. I-5697, 46 kohta).

198 Tästä seuraa, että myöskään kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneiden yrityskohtaisen vastuun arviointia ja sakon suuruuden määrittämistä koskevia väitteitä ei voida hyväksyä. Näin ollen yhteisön oikeuden rikkomista koskevan valitusperusteen kolmas osa on niin ikään hylättävä.

199 Koska yhtäkään Hülsin esittämistä väitteistä ei ole hyväksytty, valitus on hylättävä kokonaisuudessaan.

Oikeudenkäyntikulut

200 Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan mukaan, jota sovelletaan valituksen käsittelyyn 118 artiklan nojalla, asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska Hüls on hävinnyt asian, se on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut. DSM vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) **Valitus hylätään.**

2) **Hüls AG velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.**

3) **DSM NV vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan.**

Kapteyn Hirsch Mancini

Murray Ragnemalm

Julistettiin Luxemburgissa 8 päivänä heinäkuuta 1999.

R. Grass

kirjaaja

P. J. G. Kapteyn

kuudennen jaoston puheenjohtaja